

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060203

DOM
2014-06-12
Stockholm

Mål nr
M 4155-13

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Mark- och miljödomstolen, Vänersborgs tingsrätts dom 2013-04-04 i mål M 992-12, se bilaga A

KLAGANDE

1. Göteborgs kommun
404 82 Göteborg

2. Södra Älvstranden Utveckling AB
Box 8003
402 77 Göteborg

Ombud för 1 och 2: T W

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen Västra Götalands län
403 40 Göteborg

2. Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs Stad
Miljöförvaltningen
Box 7012
402 31 Göteborg

3. Göteborg Energi AB
Box 53
401 20 Göteborg

SAKEN

Lagligförklaring samt ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till anläggande av pirlar m.fl. vattenanläggningar vid Skeppsbron i Göta Älv i Göteborgs kommun, Västra Götalands län

Dok.Id 1146285

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på så sätt att villkor 5, punkten två, upphävs samt att villkoren 4 g) och 4 i) första och andra stycket ges följande ändrade lydelse.

4 g) Överskottsvatten ska för att få släppas ut till recipient uppfylla följande begränsningsvärden:

As	75 µg/l
Cr	75 µg/l
Cd	1,5 µg/l
Pb	15 µg/l
Cu	45 µg/l
Zn	150 µg/l
Ni	225 µg/l
Ag	25 µg/l
Hg	0,35 µg/l
TOC	60 mg/l
PAH	15 µg/l
PCB	0,005 µg/l
Totalfosfor	250 µg/l
Totalkväve	10 mg/l
Oljeindex	25 mg/l
TBT	0,005 µg/l
Susp.	250 mg/l

pH ska ligga mellan 6-9

Överskottsvattnet ska släppas så långt ut i Göta älv som är praktiskt möjligt.

Överskottsvatten som inte uppfyller kraven enligt första stycket ska renas i behandlingsanläggning så att dessa krav kan uppfyllas. Eventuell behandlingsanläggning ska utformas i samråd med tillsynsmyndigheten.

4 i) Buller till följd av spontnings-, bilnings- och pålningsverksamheten ska begränsas så att det inomhus inte ger upphov till högre ljudnivå än vad som följer av Naturvårdsverkets allmänna råd för buller från byggplatser (NFS 2004:15), med ett tillägg av 5 dB(A) för respektive byggnadskategori under helgfri måndag – fredag kl. 07.00 -17.00. Buller till följd av övriga arbeten ska begränsas så att det inomhus inte ger upphov till högre ljudnivå än vad som följer Naturvårdsverkets allmänna råd för buller från byggplatser (NFS 2004:15), med ett tillägg av 3 dB(A) för respektive byggnadskategori. Bilning, pålning och spontning får endast utföras måndag-fredag 07.00 -17.00.

De i Naturvårdsverkets allmänna råd angivna riktvärdena skall läsas som värden som inte får överskridas. Tillsynsmyndigheten får dock på begäran av sökanden medge avvikelser från villkoret. Förordnande om tillhandahållande av ersättningsbostad eller ersättningslokal för särskilt utsatta personer kan därvid bli aktuellt.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Göteborgs kommun och Södra Älvstranden Utveckling AB har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av villkoren 4 g), 4 i) första och andra stycket samt 4 n) i mark- och miljödomstolens dom, ska föreskriva att nämnda villkor ska ha följande lydelse (ändringar framgår i kursiv stil).

4 g) *Överskottsvatten ska för att få släppas ut till recipient uppfylla de begränsningsvärden som mark- och miljödomstolen fastställt i villkorspunkt 4 d) i mål M 6777-11 avseende utsläpp av länsvatten i Säveån för tillståndsgivna spårvägsbroar i Gamlestaden. Överskottsvattnet ska släppas så långt ut i Göta älv som är praktiskt möjligt.*

4 i) första stycket ska i första hand ha följande lydelse:

Buller till följd av verksamheten ska i första hand begränsas så att det inomhus inte ger upphov till högre ljudnivå än vad som följer av Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggplatser (NFS 2004:15), *med ett tillägg av 10 dB (A) för respektive byggnadskategori.* De i nämnda allmänna råd angivna riktvärdena läses därmed som begränsningsvärden. Tillsynmyndigheten får på begäran av sökandena medge avvikelser från villkoret.

4 i) första och andra stycket ska i andra hand ha följande lydelse:

Buller till följd av *spontnings-, pålnings- och bilningsarbeten* ska begränsas så att det inomhus inte ger upphov till högre ljudnivå än vad som följer av Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggplatser (NFS 2004:15), *med ett tillägg av 8 dB(A) för respektive byggnadskategori.*

Buller till följd av *övriga arbeten* ska begränsas så att det inomhus inte ger upphov till högre ljudnivå än vad som följer av Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggplatser (NFS 2004:15), *med ett tillägg av 5 dB(A) för respektive byggnadskategori.*

De i nämnda allmänna råd angivna riktvärdena läses därmed som begränsningsvärden. Tillsynsmyndigheten får på begäran av sökandena medge avvikelse från villkoret.

Bilning, pålning och spontning får endast utföras under vardagar (måndag-fredag) mellan kl. 07.00 och 17.00. *Under övrig tid ska bullret till följd av arbetena begränsas så att det inomhus inte ger upphov till högre ljudnivå än 45 dB(A) i bostäder.*

I de fall bullret inomhus i bostad ger upphov till högre ljudnivå än vad som följer av Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggplatser (NFS 2004:15), ska boende beredas möjlighet till tillfälligt boende på annan plats, efter särskild begäran och prövning i varje enskilt fall om särskilda skäl till annat boende föreligger, såsom att den boende har schemalagt arbete på nätter. Prövningen ska ske i samråd mellan boende, sökandena och tillsynsmyndighet.

Åtgärder i form av husfasadåtgärder, nyttjande av bullerdämpande maskiner och bullerskärmar ska vidtas om det kan anses tekniskt möjligt och ekonomiskt skäligt.

4 n) *Flytt av befintliga ledningar ska ske i samråd med och i överenskommelse med respektive ledningsägare.*

Länsstyrelsen har i första hand bestritt ändring av villkor 4 g).

I andra hand har Länsstyrelsen yrkat att villkor 4 g) ska kvarstå oförändrat med justeringen att de nyligen reviderade riktvärdena för avloppsvattenutsläpp, Miljöförvaltningen Göteborgs stad, ska efterföljas (Miljöförvaltningens riktlinjer och riktvärden för utsläpp av förorenat vatten till recipient och dagvatten, ISBN nr: 1401-2448, R 2013:10).

Länsstyrelsen har bestritt ändring av villkor 4 i) i enlighet med klagandens förstahandsyrkande men medgett ändring i enlighet med klagandens andrahandsyrkande dock med följande förbehåll.

- Tiden för bilning, pålning, och spontning ska ändras till vardagar (måndag till fredag) kl. 07.00-17.00
- Övrig tid får ljudnivån inomhus inte överskrida 45 dBA i bostäder.
- Boende som så önskar ska beredas möjlighet till tillfälligt boende på annan plats. Skola och vårdinrättningar ska erbjudas tillfälliga ersättningslokaler.
- Åtgärder i form av fasadåtgärder, bullerdämpande maskiner och bullerskärmar ska vidtas om det inte är uppenbart oskäligt.

Miljö- och klimatnämnden har i första hand bestritt ändring av villkor 4 g).

I andra hand har Miljö- och klimatnämnden yrkat att villkor 4 g) ska kvarstå oförändrat med justeringen att de nyligen reviderade riktvärdena för avloppsvattenutsläpp, Miljöförvaltningen Göteborgs stad, ska efterföljas, med möjlighet för tillsynsmyndigheten att medge avvikelse från villkoret vad avser haltgränser samt fastställa ytterligare ämnen som kan vara aktuella.

Miljö- och klimatnämnden har bestritt ändring av villkor 4 i) i enlighet med klagandenas förstahandsyrkande men medgett ändring i enlighet med klagandenas andrahandsyrkande dock med följande begränsningar.

- Buller från byggarbetsplatsen ska begränsas så att Naturvårdsverkets allmänna råd, utan tillägg, innehålls på andra tider än helgfria vardagar kl. 07.00-17.00.
- Skyddsåtgärder ska vidtas för känsliga grupper om den ekvivalenta ljudnivån helgfria vardagar kl. 07.00-17.00 överstiger 30 dBA inomhus i deras bostadsrum.
- Skyddsåtgärder ska vidtas för undervisningslokaler om den ekvivalenta ljudnivån helgfria vardagar kl. 07.00-17.00 överstiger 40 dBA inomhus i undervisningslokal.
- Bolaget ska löpande undersöka, utvärdera och redovisa att bästa möjliga teknik används för att begränsa buller från verksamheten.

Göteborg Energi AB har bestritt ändring av villkor 4 n).

UTVECKLANDE AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Göteborgs kommun och Södra Älvstranden Utveckling AB (klagandena) har i huvudsak uppgett följande.

Överskottsvatten – villkor 4 g)

Klagandenas villkorsförslag beaktar de faktiska sakförhållandena på plats och de begränsningsvärden som nyligen fastställts för liknande vattenverksamheter i Gamlestaden i Göteborg; jämför villkorspunkt 4 d) i Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom den 9 juli 2012 i mål M 6777-11. Motsvarande reglering/halter i det målet är relevanta även i förevarande fall. Avgörandet är aktuellt i tiden samt berör dessutom en ur miljösynpunkt betydligt känsligare recipient – Säveån – än den i förevarande mål och där Säveån endast har i storleksordningen 1/10 av Göta älvs vattenflöde. En av ledamöterna i Säveåmålet har innehaft särskild fiskkunskap, vilket innebär att den platsspecifika bedömningen av recipientpåverkan på den mer känsliga Säveån är korrekt. Att då överföra samma haltnivåer till den tiofalt större och dessutom mindre känsliga Göta älv måste anses uppfylla rimliga försiktighetsmått.

I förevarande ärende ska beaktas att det vatten som hanteras inom anläggningsområdet är älvvatten och tillkommande regnvatten, som i princip endast återförs/pumpas tillbaka till Göta älv. En viss grumling kan ske av vattnet i de bassänger som bildas genom inspöntning. Bassängerna fungerar dock i sig och genom sin storlek som effektiva sedimentationsbassänger. Kontroll av läns- och överskottsvattnets kvalitet kommer också att ske innan utsläpp till Göta älv. Om, som ett exempel, utfyllnaden sker med en hastighet av 60 m³/h och att utsläppshalten är det föreslagna begränsningsvärdet 250 mg/l utgör utsläppet i älven endast 0,2 % av dess medeltransport. Fördelas utsläppet på endast 1/10 av älvens flöde, vilket uppnås på relativt avstånd från utsläppspunkten, blir haltökningen enbart 0,2 mg/l. Påverkan på Göta älv av aktuellt överskottsvatten blir således ytterst liten. Vid stor nederbörd och liknande tillfällen tillförs Göta älv betydligt större mängder överskottsvatten från andra ”naturliga” och icke naturliga föroreningskällor och susp. halten kan stiga till 30-50 mg/l, i extrema fall ännu högre.

Mark- och miljödomstolens fastställda begränsningsvärden för överskottsvatten i villkor 4 g) kan inte innehållas i slutfasen av uppfyllnaden av respektive bassäng/pir. Mark- och miljödomstolen har utan ändring direkt överfört Miljöförvaltningens i Göteborgs stad lokala riktvärden för avloppsvattenutsläpp från februari 2008 och fastställt dessa som begränsningsvärden. Det är en betydande skillnad mellan riktvärden och begränsningsvärden, vilket mark- och miljödomstolen inte beaktat. Det bör finnas en beaktansvärd marginal mellan de halter som utgör riktvärden i generella föreskrifter respektive fastslås som begränsningsvärden i en tillståndsdom, vilket också följer av rättspraxis. De av miljöförvaltningen framtagna värdena är inte heller rättsligt bindande.

Inte heller finns det skäl att föreskriva särskilda sedimentationsbassänger, jämför andra och tredje styckena i villkor 4 g). Genom den av klagandena använda metoden med avslamning i de invallade bassängerna/pirarna och de föreslagna villkoren om utsläppshalter säkerställs att överskottsvattnet får en tillräcklig rening. En på land placerad sedimentationsbassäng skulle under nästan hela utfyllnadsförloppen vara avsevärt mindre än den där utfyllnad pågår, vilket skulle göra den förra helt verkningslös, dvs. de mycket små partiklar, lerfraktioner, som inte sedimenterat i den större bassängen, sedimenterar inte heller i den mindre bassängen. Därmed saknas skäl att föreskriva en särskild reningsmetod eller exakt hur reningen ska gå till. Domstolens villkor innebär att klagandena inte själva kan välja reningsmetod utan är bundna till lösningen med sedimentationsbassänger.

Buller – villkor 4 i) första stycket

När det gäller bullervillkoret finner klagandena de krav på olika slag av begränsningar i tid, mätningar av källstyrkor för bullrande maskiner, reduktion nära källorna, förnyade kontroller vid ändring av arbetsmetoder och underrättelser till närboende vara ändamålsenliga och i linje med vad klagandena själva har föreslagit och åtagit sig i målet. Klagandena är vidare bredda att under anläggningstiden utföra skyddsåtgärder för att begränsa bullret från anläggningsarbetena utifrån vad som tekniskt och ekonomiskt kan anses skäligt. I denna del måste dock beaktas att projektet är omfattande och måste kunna färdigställas inom skälig tid samt vidare att det utförs i en

stadsmiljö i centrala Göteborg, vilket innebär bl.a. att avstånden mellan bullerkällorna och störd bebyggelse är korta samt att tillgänglig markyta är begränsad.

Mark- och miljödomstolen har fastställt att de riktlinjer som anges för inomhusbuller från byggplatser ska gälla som begränsningsvärden under anläggningstiden. Klagandena gör med stöd av de faktiska förhållandena och utredningarna i målet gällande att det inte i förevarande fall är möjligt att överföra Naturvårdsverkets riktvärden till begränsningsvärden utan att samtidigt göra en uppjustering av absolutvärdena för buller. Detta eftersom anläggningsarbetena kommer att ske inom en stadsbebyggelse med stor närhet till höga hus. Vattenarbetena och de arbeten som utförs på land med husbyggnation m.m. bör vidare beaktas i ett sammanhang när begränsningsvärdena fastställs.

Utförda bullerutredningar visar att det saknas möjlighet att innehålla de begränsningsvärden som mark- och miljödomstolen fastställt i tillståndsvillkor 4 i) första stycket i den överklagade domen, varvid hänvisas till rapport angående byggbuller, upprättad av ÅF-Infrastructure AB och ingiven till Mark- och miljööverdomstolen. I avsnitt 6 i rapporten redovisas beräkningsexempel och i samtliga fall överskrids de av mark- och miljödomstolen fastställda begränsningsvärdena, i flera fall dessutom kraftigt. Även med de bullerdämpande åtgärder som kan anses skäliga finns inte möjlighet att nå de av mark- och miljödomstolen föreskrivna begränsningsvärdena. Det bör vidare påpekas att det inte är möjligt, varken ekonomiskt eller av bullerhänsyn gentemot närboende, att arbeta med endast en bullrande maskin i taget. Detta skulle förlänga byggnadstiden med mer än det dubbla och kraftigt senarelägga den nödvändiga infrastruktur-satsningen med en länk mellan stadens spårvägs- och älvtrafik.

Problemet med buller vid etableringar i tätbebyggt område har uppmärksamats på regeringsnivå och utredning om platsspecifika, anpassade bullerkrav pågår.

Ledningsflytt – villkor 4 n)

Villkoret bör omformuleras då de har träffat frivilliga överenskommelser med de ledningsägare som berörs av aktuell vattenverksamhet och dessa överenskommelser bl.a. reglerar hur flyttkostnaderna ska fördelas mellan berörda parter.

Beträffande kylledningarna för Rosenlundsverken finns en separat överenskommelse med ledningsägaren Göteborg Energi, vilken reglerar flytten av dessa ledningar. Det av mark- och miljödomstolen uppställda villkoret strider mot parternas civilrättsliga avtal. Med domstolens formulering kan oklarhet uppkomma om parternas förpliktelser mot varandra. Villkoret bör istället föreskriva att flytten av befintliga ledningar ska ske i samråd med och i överenskommelse med respektive ledningsägare. Genom att berörda parter ska vara överens innan åtgärder med ledningsflytt sker, säkerställs också berörda ledningsägares rättsställning.

Länsstyrelsen har begränsat sitt yttrande till de överklagade villkoren 4 g) och 4 i) och därvid anfört följande.

Överskottsvatten – villkor 4 g)

Miljömässig motivering till fastställda begränsningsvärden för överskottsvatten i den av klagandena åberopade domen i mål nr M 6777-11 saknas helt och verkar snarare ha fastslagits utifrån möjligheten att kunna efterfölja dem med minimal risk för överträdelse. I domen saknas motivering av villkorets lämplighet med hänsyn tagen till konsekvensen för recipienten Säveån, som även utgör Natura 2000-område, liksom den direkt nedström liggande recipienten Göta Älv. Inte heller de kumulativa effekterna på vare sig Säveån eller Göta Älv p.g.a. samtida omfattande exploateringar beaktas. Det ska även uppmärksammas att fem gånger omnämnda riktvärden utgör maxvärden i utsläpp som av miljöförvaltningen kan medge i exceptionella fall efter särskild prövning när alla andra skyddsåtgärder i princip är uttömda. Länsstyrelsen anser i stället att villkoren i domarna inom den s.k. Marieholmsförbindelsen bör utgöra grund för hantering av överskottsvatten som ska avledas till Göta älv (Mark- och miljödomstolens i Växjö, mål nr M 1110-12, dom 2013-02-06, samt mål nr M 794-10, dom 2011-10-24), som i sak överensstämmer med villkoren i nu aktuell dom. Klagandena har inte klargjort hur erforderlig rening av uppkommet överskottsvatten

ska säkerställas innan det släpps ut i Göta Älv eller hur åtgärder ska genomföras i enlighet med hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Göta Älv är utpekad som nationellt särskilt värdefullt vatten för fiske. Göta Älv ingår även i Naturvårdsverkets förteckning över fiskevatten som ska skyddas enligt förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer, MKN, för fisk- och musselvatten (NFS 2002:6). Göta Älv omfattas också av MKN i enlighet med ramdirektivet för vatten. Befintlig dom innebär ingen begränsning i arbetstider beaktat fiskens vandring. Länsstyrelsen vill framhålla att utspädning inte är någon skyddsåtgärd. Yrkad ändring av utsläppsvillkoren av överskottsvattnet överensstämmer inte heller med syftet i övriga villkor i domen, främst villkor 4c-e, som innebär att så långt som möjligt iaktta försiktighetsåtgärder för att förhindra spridning av grumlande partiklar och föroreningar. Länsstyrelsen anser det inte rimligt att tillstyrka något som därmed t.o.m. kan ha större påverkan på recipienten än övriga planerade åtgärder som tillståndet medger och angivna villkor beaktar.

Buller – villkor 4 i första stycket

Ljudberäkningen och de slutsatser som dras borde ha varit en del av miljökonsekvensbeskrivningen och tillståndet skulle ha förenats med villkor om rimliga och verkningsfulla försiktighetsmått. Länsstyrelsen anser att en generell höjning av samtliga värden i Naturvårdsverkets allmänna råd för buller från byggarbetsplatser är orimlig med hänsyn till den stora risk för störning detta kommer att medföra för främst boende, elever i skollokaler samt för verksamheten i vårdinrättningar i området.

Länsstyrelsen tillstyrker klagandens andrahandsyrkande med angivna förbehåll. Den accepterade höjningen gäller de värden som anges i tabellen i Naturvårdsverkets allmänna råd. Avsikten är inte att värdena för de undantag som finns beskrivna, 5 dBA vid verksamhet med begränsad varighet eller 10 dBA vid enstaka kortvariga händelser, ska kunna höjas ytterligare med 8 respektive 5 dBA. Länsstyrelsen vill framhålla att möjligheten för tillsynsmyndigheten att medge avvikelser från villkoret ska användas ytterst restriktivt. Utgångspunkten bör vara att åtgärder i största möjliga utsträckning vidtas så att ljudnivåerna inte överstiger villkoret. Villkorstexten i övrigt bör stå oförändrad. Länsstyrelsen vill även framhålla att buller och vibrationer också är något

som påverkar förekommande arter i vattenmiljön samt fiskens vandring. Mot bakgrund av att vattendraget är mycket värdefullt för vandrande fisk bör denna påverkan beaktas vid bedömning av yrkad ändring av villkoret.

Miljö- och klimatnämnden (nämnden) har likaledes begränsat sitt yttrande till de överklagade villkoren 4 g) och 4 i) och har i huvudsak anfört.

Överskottsvatten – villkor 4 g)

Miljöförvaltningens lokala riktvärden för avloppsvattenutsläpp är framtagna för att fungera i de allra flesta vattendrag i Göteborgs kommun och har tillämpats under en längre tid för utsläpp av överskottsvatten/länsvatten vid en lång rad av olika efterbehandlingsprojekt. De lokala riktvärdena har också antagits som begränsningsvärden i flera senare vattendomar. Nämnden anser att de beslutade riktvärdena i den av klagandena åberopade domen är för höga, speciellt mot bakgrund av Sävås känslighet. Det är viktigt att kumulativa effekter beaktas då ett flertal stora infrastruktur- och exploateringsprojekt samtidigt berör och påverkar Göta älv under lång tid framöver. Att yrka på avsteg från de lokala riktvärdena med motiveringen att utspädningseffekten är stor är inget bra skäl. Det är riktigt att nämnden kan medge avsteg från de lokala riktvärdena upp till fem gånger riktvärdet men först efter särskild prövning för varje enskilt ämne. För just länsvatten har maximalt avsteg angetts till tre gånger riktvärdet, efter särskild prövning. Om verksamhetsutövaren bedömer att riktvärdena inte är relevanta eller inte kan uppnås är det denne som ska visa med en platsspecifik bedömning att avsteg bör medges.

Buller – villkor 4 i) första stycket

Nämnden anser att en generell höjning med 10 dB(A) av samtliga riktvärden är orimlig eftersom risken för störning för boende, för elever i undervisningslokaler och för personer som vistas i influensområdet inte är tillräckligt utredd. Av försiktighetsskäl ska därför klagandens förstahandsyrkande avslås. Vid ett eventuellt tillstyrkande av bolagets andrahandsyrkande bedömer nämnden av försiktighetsskäl att ytterligare skyddsåtgärder bör föreskrivas. Erfarenheter från handläggning av klagomål i andra ärenden visar att risken för olägenhet på grund av buller är stora på andra tider än vardagar 07:00-17:00 eftersom det är då människor är i behov av vila och sömn. De

värden som anges i andrahandsyrkandet ska därför enbart gälla helgfria vardagar 07:00 – 17:00. Övriga tider ska Naturvårdsverkets allmänna råd, utan tillägg, gälla. Vissa grupper är extra känsliga t.ex. personer som är hemma med barn, personer som är schemalagda att arbeta natt eller elever som vistas i undervisningslokaler. Forskning har visat på direkt koppling mellan en försämrad inlärning och höga ljudnivåer. Effekterna av störd sömn är också väl dokumenterade. Eftersom arbetena kommer att pågå under flera års tid är ytterligare försiktighetsåtgärder för dessa grupper motiverade och att Naturvårdsverkets allmänna råd utan tillägg ska gälla inomhus även helgfria vardagar 07:00-17:00. Sådana åtgärder kan t.ex. vara att erbjuda en alternativ vistelseplats eller ljuddämpande åtgärder i fasaden. Av nämnden föreslagna begränsningsvärden och skyddsåtgärder är rimliga för verksamheten. Särskilt med hänsyn till att tillsynsmyndigheten har möjlighet att efter begäran från sökanden medge avvikelser, bör villkoret kvarstå. De förbehåll som Naturvårdsverket anger avseende tillägg på 5 dBA vid verksamhet med begränsad varaktighet eller 10 dBA vid enstaka kortvariga händelser är inte tillämpbara i detta ärende.

Göteborg Energi har begränsat sitt yttrande till det överklagade villkoret 4 n) och har anfört följande.

Ledningsflytt – villkor 4 n)

Villkor 4 n) är ett allmänt villkor för alla ledningar i mark som kan komma att påverkas av ombyggnaden. Syftet med villkoret är att ägare till kända och okända ledningar ska stå skadelösa vilket är rimligt. Klagandenas redogörelse för Göteborg Energis in- och utloppsledningar för älvvatten stämmer och Göteborg Energi kommer därför inte att åberopa villkoret för dessa ledningar. Beträffande Göteborg Energis ledningar för distribution av olja från bunkerbåten till Rosenlundsverket finns emellertid ingen civilrättslig uppgörelse. Ledningarna är av helt avgörande betydelse för att kunna använda pannorna i Rosenlundsverket som är avgörande för leverenssäkerheten i fjärrvärmesystemet. Möjligheten att lossa olja från båt till anläggningen via fast ledning är tillståndsgiven. Ledningarna för transport av olja från båt till verket behöver flyttas till nytt läge efter byggandet av pir Nocken. Under byggtiden behövs dessutom en provisorisk ledningsdragningsplan för att vid alla tider möjliggöra oljeleveranser till Rosenlundsverket. Dessa ledningar behöver skydd av

villkoret. Göteborg Energi har även dagvattenledningar, gasledningar, fjärrvärmeledningar och fjärrkylledningar i området som behöver skydd av villkoret om inget annat är avtalat. Det kan också finnas andra ledningsägare som drabbas av ombyggnaden utöver Göteborg Energi.

REMISSYTTRANDEN

Havs- och vattenmyndigheten har begränsat sitt yttrande till överklagade villkoret 4 g) och uttalat följande.

Överskottsvatten – villkor 4 g)

Havs- och vattenmyndigheten anser att det överklagade villkoret kan ändras så att det motsvarar villkor 4 d) i mark- och miljödomstolens i Växjö dom i mål nr M 6777-11. Faktiska halter i form av begränsningsvärden, inte riktvärden, ska fastställas och skrivas ut som villkor vid beviljande av tillstånd. Utsläpp av föroreningar och suspenderat material ska under alla förhållanden minimeras för att förhindra negativ påverkan på vattenmiljön.

Naturvårdsverket har begränsat sitt yttrande till det överklagade villkoret 4 i) första stycket och uttalat följande.

Buller – villkor 4 i) första stycket

Naturvårdsverket anser i första hand att överklagandet ska avslås. I andra hand bör en eventuell mildring av mark- och miljödomstolens bullervillkor förenas med tydliga villkor om begränsning i tiden och om vilka skyddsåtgärder som måste vidtas, inklusive erbjudande om ersättningslokaler. Sökandens förslag till villkor med en generell höjning om 10 dBA över värdena som anges i de allmänna råden innebär orimligt höga störningsnivåer som kraftigt begränsar möjligheterna till vila, återhämtning och samvaro i boendemiljön, samt möjligheten att bedriva undervisning samt andra kommunikations- och koncentrationskrävande aktiviteter. En försvårande omständighet är att det är oklart under hur lång tidsperiod de mest bullrande arbetena ska utföras. Mark- och miljödomstolens dom innehåller inte någon tidsmässig begränsning för dessa arbeten. Villkoret gäller under de tio åren för det samlade

genomförandet. Vidare har inte sökanden redogjort för möjligheter till åtgärder för de mest utsatta fasaderna, trots sitt åtagande om att förbättra fasaddämpningen då bullerdämpningen bedömts otillräcklig. Denna typ av försiktighetsmått ingår inte heller i beslutet om delegation till tillsynsmyndigheten.

Klagandenas replik

Klagandena har bemött inkomna yttranden och lämnat kompletterande uppgifter om anläggningsarbetena bl.a. tidsåtgången för dessa.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Utsläpp av överskottsvatten

Vad gäller klagandenas yrkande om ändring av villkor 4 g) i mark- och miljödomstolens dom angående utsläpp av överskottsvatten gör Mark- och miljööverdomstolen följande bedömning. Miljöförvaltningens i Göteborg lokala riktlinjer för utsläpp av förorenat vatten är formulerade som riktvärden och kan därför inte direkt tillämpas i villkor om begränsningsvärden. Klagandena har hävdade att de av mark- och miljödomstolen föreskrivna gränsvärdena för utsläpp inte är möjliga att klara i slutskedet av utfyllnaderna av bassänger och pirar. Även om de tillståndsgivna arbetena kan pågå över en period upp till tio år rör det sig sålunda här om utsläpp av överskottsvatten under kortare perioder och, även totalt sett, av förhållandevis små vattenmängder. Havs- och vattenmyndigheten har tillstyrkt ändringsyrkandet.

Mot bakgrund av att det är fråga om ett begränsat utsläpp finner Mark- och miljööverdomstolen att föroreningsinnehållet i det överskottsvatten som tillåts släppas till recipienten såsom begränsningsvärden kan fastställas till de halter som klagandena yrkat. Mark- och miljööverdomstolen gör bedömningen att de miljö kvalitetsnormer som gäller för Göta Älv inte hindrar denna ändring. Föreskriften om hur det överskottsvatten som inte uppfyller begränsningsvärdet ska hanteras bör stå kvar.

Mark- och miljööverdomstolen delar klagandenas uppfattning att erforderlig sedimentering normalt sett bör kunna ske inom bassängerna och att överledning därför

inte behöver ske till särskilda sedimentationsbassänger. Dock om de nu bestämda begränsningsvärdena inte kan innehållas så kan särskilda sedimenteringsbassänger bli aktuella.

Villkor 4 g) ska således ändras i enlighet med domslutet. Hur provtagning av överskottsvattnet ska ske får regleras i enlighet med det kontrollprogram som ska fastställas enligt villkor 4 q.

Buller

Klagandena har även överklagat villkor 4 i) angående begränsning av buller till följd av anläggningsverksamheten. Med stöd av utredningar och p.g.a. de faktiska förhållandena på platsen gör klagandena gällande att det i detta fall inte är möjligt att överföra Naturvårdsverkets riktvärden till begränsningsvärden utan att samtidigt göra en uppjustering av absolutvärdena för buller. Klagandena har yrkat ändring av villkor 4 i) första stycket så att högre bullernivåer skall tillåtas. Som grund för den yrkade ändringen hänvisas till en utredning ingiven först här i Mark- och miljööverdomstolen. I utredningen redovisas tre beräkningsexempel för de mest bullrande arbetsmomenten som visar att villkorsvärdena i domen beräknas överskridas vid flera fastigheter med bostäder, undervisningslokaler och kontor. Av rapporten framgår att det är främst pålning och spontning som ger upphov till höga bullernivåer. De beräknade bullernivåerna i anläggningsverksamhetens omgivning är dock beroende av vilka antaganden som görs beträffande val av arbetsmaskin, antalet maskiner som samtidigt är i drift och vilka bullerdämpande åtgärder som kan vidtas. Bullernivån inomhus är dessutom beroende av vilken bullerdämpning som byggnaders ytterväggskonstruktioner ger. Klagandena har angett sig vara ”beredda att under anläggningstiden utföra skyddsåtgärder för att begränsa bullret från anläggningsarbetena utifrån vad som tekniskt och ekonomiskt kan anses skäligt”. Någon ytterligare precisering, förutom att det rör sig om byte av fönster och åtgärder på fasader, har inte lämnats.

Mark- och miljööverdomstolen delar klagandenas uppfattning att de bullervärden som anges i Naturvårdsverkets allmänna råd inte generellt kan jämföras med värden som under inga omständigheter får överskridas.

Det är i målet fråga om ett angeläget samhällsbyggnadsprojekt att anlägga en knutpunkt för kollektivtrafiken med bl.a. nya hållplatser för buss/spårvagn/färja, en ny färjeterminal med tillhörande terminalbyggnad och en ny spårvägssträcka mellan Lilla Torget och Järntorget. Då det är förenat med stora svårigheter att vidta erforderliga bullerdämpande åtgärder vid genomförandet av projektet för att komma ner till av mark- och miljödomstolen bestämda högsta tillåtna bullernivåer så anser Mark- och miljööverdomstolen att en höjning av tillåten bullernivå i detta fall bör medges på sätt som framgår av domslutet. Tiden för när bilning, pålning och spontning får ske begränsas på sätt som klagandena föreslagit som andrahandsalternativ.

Tillsynsmyndighetens möjlighet att efter ansökan från klagandena medge avvikelse från bullervillkoret bör kvarstå. Mark- och miljööverdomstolen förutsätter därvid att, om tillsynsmyndigheten skulle medge en höjning av de bullervärden som domstolen nu bestämt, frågan om eventuella ersättningsbostäder eller ersättningslokaler till särskilt utsatta personer övervägs.

Kostnader för ledningsflytt m.m.

Vad härefter gäller yrkandet om ändring av villkorspunkten 4 n) har något bärkraftigt skäl att frånga huvudregeln, att verksamhetsutövaren ska vidta och bekosta flytt av befintliga ledningar eller vidta sådana åtgärder att befintliga ledningar inte skadas eller påverkas negativt, inte anförts. Göteborg Energi har sagt sig inte vilja åberopa villkoret för att rubba tidigare ingånget avtal med klagandena angående bolagets in- och utloppsledningar för älvvatten. Yrkandet om ändring av detta villkor ska sålunda avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2014-07-10

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Liselotte Rågmark och Peder Munck, referent, hovrättsassessorn Heléne Åberg Benalal samt f.d. miljörådet Sven Bengtsson.

Föredragande har varit Linda Ålander.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2013-04-04
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr M 992-12

SÖKANDE

1. Göteborgs kommun, 212000-1355
403 14 Göteborg

2. Södra Älvstranden Utveckling AB, 556658-6805
Box 8003
402 77 Göteborg

Ombud för 1. och 2.: T W

SAKEN

Lagligförklaring samt ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till anläggande av pirar m. fl. vattenanläggningar m.m. vid Skeppsbron i Göta Älv, Göteborgs kommun. Västra Götalands län

Ao: 108

N: 6399920

E: 318620

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen lagligförklarar den befintliga Stenpiren samt befintliga kajer mellan Stenpiren och Rosenlundskanalen, jämte härtill hörande anläggningar.
2. Mark- och miljödomstolen lämnar Göteborgs kommun och Södra Älvstranden Utveckling AB tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken att för ombyggnation av området mellan Stenpiren och Rosenlundskanalen, inom fastigheterna Göteborg Inom X, X1 och X2 samt Y,
 - utriva del av samt därefter återuppbygga Stenpiren, med härtill hörande anläggningar,
 - utriva samt därefter återuppbygga kajer, med härtill hörande utfyllnader m. fl.

Dok.Id 223291

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänernsborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 09:00-16:00

anläggningar, mellan Stenpiren och Rosenlundskanalen,
— anlägga fyra (4) nya pirar - benämnda pir "Nocken", "A", "B" och "C" - med härtill hörande anläggningar, mellan Stenpiren och Rosenlundskanalen,
— anlägga kollektivtrafikknutpunkten "Knutpunkten" invid Stenpiren, med härtill hörande kaj- och brygganläggningar, hållplatser, terminalbyggnad, påseglingsskydd m. m.,
— anlägga påseglingsskydd/sprängstensbankar och erosionsskydd, med härtill hörande anläggningar i Göta älv,
— anlägga parkeringsanläggningar, med härtill hörande anläggningar,
— anlägga anläggningar för utomhusbad samt
— utföra erforderliga muddrings- och övriga anläggningsarbeten i berört område.

3. Anläggningarna ska utformas och arbetena utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökandena redovisat i ansökningshandlingarna samt i övrigt åtagit sig i målet om inte annat följer av domslutet nedan.

Mindre ändring av vattenverksamheten får vidtas efter godkännande av tillsynsmyndigheten. Som förutsättning för sådant godkännande ska gälla att ändringen inte kan antas medföra ökad störning för omgivningen.

4. Utöver vad som följer av det allmänna villkoret under punkt 3 ovan ska följande särskilt gälla:
 - a) Tillståndet får i de delar det berör området kring pir "Nocken" och kan påverka tillståndsgivna in- och utloppsledningar till och från Rosenlundsverket tas i anspråk först när tillstånd enligt miljöbalken har meddelats för ny lokalisering av in- och utloppsledningarna samt för utrivning av nuvarande ledningar och när Göteborg Energi AB medger att befintliga ledningar får utrivas.

- b) Muddringsarbetena får inte påbörjas innan gällande tillstånd finns till deponering och/eller dispens till dumpning för kvittblivning av muddermassor.
- c) Arbeten som kan orsaka grumling i Göta älv ska planeras och genomföras på sådant sätt att grumlingen begränsas.
- d) Muddring för parkeringsanläggning utmed kajen mellan Stenpiren och Rosenlundskanalen samt grumlande arbeten vid utbyggnad av "Nocken" ska utföras bakom skärm av spont, siltgardin eller motsvarande som förhindrar/minskar spridning av grumling till Göta älv. Utformningen av avskärmningen, som ska tillåta öppning för fri in- och utpassage mot älven av arbetsbåtar/-pråmar, ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.
- e) Massor som är förorenade och kan bli utsatta för propellererosion ska täckas över med gabionmadrasser eller liknande, alternativt borttas. Omfattning av dessa åtgärder ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.
- f) Massor som är förorenade och avses tas bort ska omhändertas på härför föreskrivet sätt.
- g) Överskottsvatten ska för att få släppas ut till recipient som begränsningsvärden uppfylla de riktvärden som anges i Miljöförvaltningens i Göteborgs Stad "Lokala riktvärden för avloppsvattenutsläpp från verksamhet till recipienter/dagvattensystem inom Göteborg" från februari 2008", se domsbilaga 1. Tillsynsmyndigheten får medge avvikelser från villkoret vad avser haltgränser samt fastställa haltgränser för ytterligare ämnen som kan vara aktuella.

Överskottsvatten ska avledas till sedimentationsbassäng och provtas. Överskottsvatten som inte uppfyller kraven enligt första stycket ska renas i behandlingsanläggning så att dessa krav kan uppfyllas. Eventuell behandlingsanläggning ska utformas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Vatten från sedimentationsbassäng och behandlingsanläggning ska släppas så långt ut i Göta älv som är praktiskt möjligt.

- h) Vid utfyllnad får tillgängliga massor, vilka uppfyller av tillsynsmyndigheten efter en platspecifik riskbedömning fastställda gränser för föroreningshalter, utnyttjas för utfyllnad bakom spont eller annan tät konstruktion.
- i) Buller till följd av verksamheten ska begränsas så att det inomhus inte ger upphov till högre ljudnivå än vad som följer av Naturvårdsverkets allmänna råd för buller från byggplatser (NFS 2004:15). De i nämnda allmänna råd angivna riktvärdena läses därmed som begränsningsvärden. Tillsynsmyndigheten får på begäran av sökandena medge avvikelse från villkoret.

Bilning, pålning och spontning får endast utföras vardagar (måndag-fredag) dagtid, kl. 07.00-19.00.

Vid beredning för respektive arbetsmoment ska ljudnivån beräknas för berörda byggnader. Bullerkällorna ska bestämmas genom närfältsmätning. Resultat med förslag till åtgärder för att så långt som möjligt reducera eller skärma av särskilt bullrande arbete, genom planering och val av metoder, maskiner och utrustning ska redovisas för tillsynsmyndigheten. Bullret ska reduceras så nära källan som möjligt. Inom ramen för kontrollprogrammet ska beräknade ljudnivåer kontrolleras med immissionsmätningar inomhus i aktuella byggnader.

Förnyad kontroll ska därefter ske så snart det har skett sådana förändringar i verksamheten att ökade bullernivåer kan befaras eller när tillsynsmyndigheten anser att det är befogat. Vid behov får tillsynsmyndigheten meddela ytterligare försiktighetsmått.

Innan bilnings-, pålnings- och spontningsarbeten påbörjas ska underrättelse

ske till boende inom influensområdet och till tillsynsmyndigheten.

- j) Arbetena ska utföras så att fartygstrafiken i den allmänna farleden inte hindras. Arbetena ska i god tid kungöras i Underrättelser för sjöfarande, Ufs.
- k) Frågor om utmärkning under och efter anläggningsfasen, övriga arbeten och åtgärder som påverkar eller kan påverka sjötrafiken i Göta älv ska ske i samråd med Transportstyrelsen Sjöfartsavdelningen (TS/SF), Sjöfartsverket och Göteborgs Hamn (Hamnmyndigheten).
- l) Trafikeringsregler för hamnanläggningarna Knutpunkten och Turistbåts- hamnen ska tas fram i samråd med berörda sjöfartsmyndigheter och operatörer samt godkännas av tillsynsmyndigheten innan respektive hamnanläggning tas i drift,
- m) Sökandena ska ombesörja att Göteborg Energi AB för Rosenlundsverkets oljeförsörjning såväl tillfälligt under anläggningstiden av ansökta åtgärder som permanent herefter garanteras möjlighet att lägga till med tankbåt och att lossa denna vid Rosenlundsverket.
- n) Sökandena ska vidta och bekosta flytt av befintliga ledningar eller vidta sådana åtgärder att befintliga ledningar inte skadas eller påverkas negativt av de tillståndsgivna arbetena. Åtgärder som planeras ska ske i samråd med respektive ledningsägare.
- o) Sökandena ska vidta vederbörliga åtgärder för att geotekniskt säkerställa stabiliteten mot den allmänna farleden på sätt att farledens långsiktiga användning tryggas.
- p) Förändring av bottenförhållanden, strandlinjen m.m. som kan påverka upp- gifter i sjökort ska mätas in. All sjömätning ska ske i samråd med Sjöfarts- verket och resultaten inrapporteras till Sjöfartsverket, Transportstyrelsen

Sjöfartsavdelningen (TS/SF) och Göteborgs Hamn (Hamnmyndigheten)

- q) Kontrollprogram ska upprättas i samråd med och godkännas av tillsynsmyndigheten innan arbetena påbörjas.
5. Mark- och miljödomstolen överlåter enligt 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken åt tillsynsmyndigheten att
- föreskriva ytterligare villkor för utformning och omfattning av avskärmning samt för hantering av förorenade massor, jfr villkor 4. d) och 4. e),
 - fastställa ändrade och kompletterande utsläppsvillkor för överskottsvatten, jfr villkor 4. g),
 - fastställa villkor för användning av fyllnadsmassor, jfr villkor 4. h),
 - bestämma ändrade bullervillkor samt föreskriva ytterligare försiktighetsmått vad gäller buller, jfr villkor 4. i), och
 - fastställa kontrollprogram, jfr villkor 4. q).
6. Mark- och miljödomstolen förordnar med stöd av 22 kap. 28 § första stycket miljöbalken att det nu lämnade tillståndet får tas i anspråk utan hinder av att domen inte har vunnit laga kraft. Som villkor för detta gäller dock att Södra Älvstranden Utveckling AB ställer säkerhet på det sätt som föreskrivs i nämnda lagrum.
7. Arbetena ska vara utförda inom 10 år från den dag denna dom vinner laga kraft i tillståndsdelen, annars förfaller tillståndet.
8. Anspråk i anledning av oförutsedd skada får framställas inom 5 år från arbetstidens utgång.
9. Mark- och miljödomstolen godkänner den i målet ingivna miljökonsekvensbeskrivningen.

10. Prövningsavgiften fastställs till 400 000 kr. Avgiften är betald.

 11. Göteborgs kommun och Södra Älvstranden Utveckling AB åläggs att solidariskt till Länsstyrelsen i Västra Götalands län utge ersättning för rättegångskostnader med sjuttontusensexhundra (17 600) kr. På beloppet ska utgå ränta enligt lag.

 12. I målet framställda yrkanden om andra villkor än de som har föreskrivits i domslutet avslås.
-

ORIENTERING

Skeppsbron är belägen vid Göta älv i centrala Göteborg, Göteborgs kommun, och avgränsas av Stora Hamnkanalen i nordost och Rosenlundskanalen i sydväst.

I området vid Skeppsbron ska betydande förändringar ske i syfte att skapa en knutpunkt för kollektivtrafiken, att återförena staden med vattnet och därmed skapa ett attraktivt område för stadens invånare. Efter genomförandet av Götatunneln i Göteborg ligger huvuddelen av biltrafiken numera under jord, vilket möjliggör ombyggnation av Skeppsbroområdet. Bl.a. Göteborgs kommun planerar för att här ska utföras en effektiv och funktionell knutpunkt för kollektivtrafiken, omfattande bl. a. nya hållplatser för buss/spårvagn/färja, en ny färjeterminal med tillhörande terminalbyggnad och en ny spårvägssträcka mellan Lilla Torget och Järntorget. Knutpunkten är enligt planerna avsedd att utgöra en viktig länk mellan norra och södra älvstranden av Göta älv samt en central del i arbetet med att utöka kollektivtrafiksystemet i centrala Göteborg för att möta den förväntade ökningen av kollektivtrafikresor framöver, bl. a. till följd av införandet av biltullar i Göteborg.

Som en del av ovan nämnda utbyggnad har Göteborgs kommun och Södra Älvstranden Utveckling AB för avsikt att anlägga pirar och andra vattenanläggningar m.m. för bl. a. turist- och utflyktsbåtar vid Skeppsbron, sträckan fr. o. m. Stenpiren till Rosenlundskanalen, i Göta älv. Planerad vattenverksamhet syftar också till att skapa den nya knutpunkten för kollektivtrafiken vid Skeppsbron.

I anledning av planerad vattenverksamhet har Göteborgs kommun och Södra Älvstranden Utveckling AB nu ansökt om tillstånd enligt miljöbalken i enlighet med vad som framgår i följande avsnitt.

ANSÖKAN

Yrkanden

Göteborgs kommun och Södra Älvstranden Utveckling AB (nedan sökandena) har, såsom de slutligen har bestämt sin talan, ansökt om tillstånd enligt 11 kap. mil-

jöbalken att, inom fastigheterna Göteborg Inom X, X1 och X2 samt Y,

- dels utriva del av samt därefter återuppbygga Stenpiren, med härtill hörande anläggningar,
- dels utriva samt därefter återuppbygga kajer, med härtill hörande utfyllnader m. fl. anläggningar, mellan Stenpiren och Rosenlundskanalen,
- dels anlägga fyra (4) nya pirar - benämnda pir "Nocken", "A", "B" och "C" - med härtill hörande anläggningar, mellan Stenpiren och Rosenlundskanalen,
- dels anlägga kollektivtrafikknutpunkten "Knutpunkten" invid Stenpiren, med härtill hörande kaj- och brygganläggningar, hållplatser, terminalbyggnad, påseglingsskydd m. m.,
- dels anlägga påseglingsskydd/sprängstensbankar och erosionsskydd, med härtill hörande anläggningar i Göta älv,
- dels anlägga parkeringsanläggningar, med härtill hörande anläggningar,
- dels anlägga anläggningar för utomhusbad, och
- dels utföra erforderliga muddrings- och övriga anläggningsarbeten i berört område.

Sökandena har vidare ansökt om lagligförklaring av den befintliga Stenpiren samt befintliga kajer mellan Stenpiren och Rosenlundskanalen, jämte härtill hörande anläggningar samt yrkat att

- arbetstiden bestäms till tio år,
- tiden för inkommande med anspråk på ersättning enligt reglerna om oförutsedd skada bestäms till fem år, samt att
- blivande tillstånd får tas i anspråk utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft (verkställighetsförordnande).

Utveckling av talan

Sökandena har till utveckling av sin slutligen bestämda talan anfört bl.a. följande.

Tidigare tillstånd

Utifrån vad de har kunnat utreda finns följande tidigare tillståndsgivna verksamhet/anläggningar i området, vilka kan komma att beröras av anläggningsarbetena för den nu sökta vattenverksamheten.

Vänersborgs tingsrätt, dåvarande miljödomstolen, lämnade genom deldom den 10 maj 2007 i mål nr M 632-05 tillstånd för Göteborg Energi AB att inom fastigheten Göteborg Inom Y1 bedriva förbränningsanläggning för produktion av energi samt att uppföra och driva produktionsanläggning för fjärrkyla. Tillstånd lämnades även till att inom fastigheterna Göteborg Inom Y1, X och X1 och Y bortleda vatten från Göta älv för kylningsändamål med härtill hörande anläggningar, att nedlägga och bibehålla rörledning för kylvatten samt att släppa ut uppvärmt kylvatten.

De ovan tillståndsgivna rörledningarna för kylvatten kommer att beröras av anläggningsarbetena för nu sökt vattenverksamhet. Sökandena har haft kontakt med tillståndshavaren Göteborg Energi AB och avsikten är att flytt eller ändring av rörledningarna ska utföras i samråd mellan parterna.

Fastighetsförhållanden och rådighet

Föreslagna vattenverksamhet kommer att utföras inom fastigheterna Göteborg Inom X, X1 och X2 samt Y. Fastigheten Göteborg Inom X2 ägs av Södra Älvstranden Utveckling AB och övriga tre nämnda fastigheter av Göteborgs kommun. Fastigheterna ägs således av sökandena i målet.

Med hänsyn till vad som ovan anförts har sökandena markåtkomst och sakrättslig rådighet för prövning av förevarande ansökan.

Planförhållanden

Arbetet med framtagande av två nya detaljplaner för området pågår, vilka båda kommer att beröra det i målet aktuella området. Föreslagen vattenverksamhet är förutsatt i och vinner stöd av dessa detaljplaner. En av detaljplanerna - Detaljplan för spårväg, Skeppsbron har vunnit laga kraft den 21 juni 2012. Genom denna detaljplan föreligger planstöd för den s.k. kollektivtrafikknutpunkten "Knutpunkten", med härtill hörande anläggningar. Den andra detaljplanen förväntas bli antagen av Kommunfullmäktige i Göteborgs Stad under hösten 2013.

I dag ligger det av vattenverksamheten berörda vattenområdet i Göta älv samt även en del av anslutande landområde utanför planlagt område.

För viss del av landområdet gäller äldre detaljplaner. De nu sökta åtgärderna bedöms inte strida mot dessa detaljplaner eller deras syfte. Inte heller strider verksamheten mot gällande översiktplan (ÖP) för Göteborgs kommun.

I ett "Program för Södra Älvstranden", fastställt i beslut av Kommunfullmäktige i Göteborgs kommun den 10 maj 2007 är området kring Stenpiren särskilt utpekat som den viktigaste knutpunkten i området för gång-, cykel- och kollektivtrafiken.

Vidare har en järnvägsplan även blivit fastställd för spårvägssträckningen i området. Det beslutet vann laga kraft den 24 november 2012.

Höjdsystem

I denna ansökan förekommande höjdangivelser hänför sig till Göteborgs lokala höjdsystem GH 88, om inte annat anges. Göteborgs lokala höjdsystem motsvarar rikets höjdsystem RH 70, med ett tillägg av + 10,07 meter.

För angivelser i plan hänför sig ansökningshandlingarna till Sweref 99.

I fråga om planförhållandena yrkar sökandena i första hand att tillstånd lämnas på befintligt planunderlag. I andra hand yrkar de att tillstånd lämnas med villkor att

tillståndet får tas i anspråk när den ännu inte antagna detaljplanen har vunnit laga kraft.

Befintliga förhållanden

Den befintliga miljön inom området för föreslagna åtgärder är inventerad och redovisas närmare i avsnitt 3 i miljökonsekvensbeskrivningen samt avsnitt 4 och 5 i bilagd teknisk beskrivning, upprättad av Sweco Infrastructure AB.

Landmiljö

Området för föreslagna vattenverksamheter har ingen sammanhållen karaktär, utan består i dag huvudsakligen av öppna parkeringsytor, vägar, kontorsfastigheter, en utskjutande pir och ett kraftvärmeverk.

Stenpiren byggdes i sin första etapp år 1844 och är belägen vid Stora Hamnkanalen i de nordöstra delarna av Skeppsbroområdet. I de sydvästra delarna av området, invid Rosenlundskanalen, ligger Rosenlundsverket som producerar och distribuerar värme, el och kyla. Norr om Rosenlundsverket ligger Merkurhuset och Kinesiska Muren som främst är kontorsfastigheter. Mellan Stenpiren och Rosenlundsverket sträcker sig Skeppsbrokajen där bl. a. den flytande parkeringsanläggningen "P-arken" ligger förtöjd. En stor del av Skeppsbroområdet består av stora, öppna parkeringsytor med plats för omkring 800 fordon. Markområdet innanför Skeppsbrokajen ligger lågt och drabbas därför ofta av översvämningar vid höga vattenstånd i havet.

Den aktuella sträckan av Göta älv omfattas inte av strandskydd.

Geotekniska förhållanden

Utåt farleden, strax nedströms Stenpiren, är vattendjupet omkring 6 meter. Vattendjupet utanför Skeppsbrokajen varierar mellan 3,5 och 5 meter, dock kan det vara grundare under "P-arken" till följd av sedimentation. Utanför Skeppsbrokajen sluttar botten svagt nedåt mot farledsgränsen, för att där öka till ett vattendjup om 8,5 meter.

Det övre jordlagret i älvbotten utgörs av sediment bestående av gyttjig lera, vilken avsatts sedan den senaste muddringen i vattenområdet. Under det övre jordlagret förekommer en homogen, mycket lös/lös lera, vars mäktighet ökar från omkring 40 meter invid Skeppsbrokajen till omkring 80 meter vid farledsgränsen. Ett lager friktionsjord återfinns under leran innan fast botten/berg. Inom vattenområdet kan en viss uppfyllnad ske på botten utan att stora sättningar uppkommer eftersom leran är svagt överkonsoliderad.

Den naturligt avsatta leran inom landområdet överlagras av ett mäktigt lager av fyllnadsmaterial, vars mäktighet är som störst vid Skeppsbrons kajlinje, där utfyllnaden uppgår till cirka sju meter. Det översta lagret av fyllnadsmaterial består av rivningsrester och vägfyllnadsmaterial. Därunder förekommer finjord, bestående av lera, silt, sand och organisk jord, med ursprung i schakt- och muddermassor. Leran är mycket sättningkänslig inom det landområde som är utfyllt, vilket innebär att all form av ökad belastning på marken kan orsaka stora sättningar.

Utförda stabilitetsundersökningar och beräkningar har gett vid handen att den befintliga släntstabiliteten för delar av Skeppsbrokajen inte helt uppfyller Skredkommissionens gällande rekommendationer. Detta innebär att ingen höjning av marknivåer eller någon ökad belastning kan godkännas utan att förstärkningsåtgärder vidtas i de utpekade områdena. Dock visar stabilitetsundersökningar att den befintliga undervattensslänten mot farleden uppfyller Skredkommissionens gällande rekommendationer.

Marin miljö

Göteborgs hamn, med anslutande farled i Göta älv, är klassad som riksintresse för sjöfarten. Berört vattenområde utgör även riksintresse för kulturmiljövård.

Göta älv med biflöden utgör laxfiskvatten och omfattas av förordningen (2001:554) om miljö kvalitetsnormer för fisk- och musselvatten. Vid Göta älvs mynning i havet förekommer ett flertal fiskarter, både salt- och sötvattenfiskarter. I Göta älv förekommer vandringsfisk, såsom lax, havsöring och smolt. Lax och öring vandrar un-

der maj - oktober för att leka under oktober och november. Under april och maj månad förekommer vandring av lax och havsöringssmolt från älven till havet. Ålyngel vandrar uppför älven under vår och försommar, emedan lekmogna ålar vandrar till havet under sensommar och höst. Inga kända lekbottnar eller naturliga uppväxtbiotoper finns i vattenområdet utanför Skeppsbron.

Utförda undersökningar visar att någon undervattensflora inte finns i området. Vid tidigare inventeringar nedströms i Göta älv, vid före detta Eriksbergs varvsdocka samt vid Rya nabbe, har mjukbottenlevande blåmusselbestånd påträffats, vilket är en skyddsvärd biotop. Utförda undersökningar visar dock att området utanför Skeppsbron saknar levande blåmusslor och blåmusselbankar, men en del skalfragment påträffades vid ett undersökningstillfälle. Vattnet i aktuellt område är mycket partikelrikt, vilket sannolikt förhindrar soljuset från att nå älvbotten under delar av året. Bristen på solljus, i kombination med att salthalten varierar i området, har med stor sannolikhet en stor inverkan på etableringsmöjligheterna för blåmusslor och annan undervattensvegetation utanför Skeppsbroområdet.

Några arter som är dispenspliktiga enligt artskyddsförordningen (2007:845) bedöms inte bli berörda av föreslagna åtgärder.

Bottensediment

Bottensedimenten inom aktuellt område består i huvudsak av gyttjig lera och TS-halten har uppmätts till mellan 45,3 och 57 %, vilket indikerar att botten i det berörda området utgörs av s.k. transportbotten. Glödförlusten, vilket ger en anvisning om det organiska innehållet i sedimenten, har uppmätts till mellan 4,8 och 7,2 % av TS.

För att utreda förekomsten av föroreningar i bottensedimentet har sedimentprover i 18 provpunkter tagits och analyserats med avseende på metaller, alifater, aromater, tennorganiska föroreningar, PAH, PCB och TBT. Resultaten härav visar att det ned till cirka en meters djup återfinns mycket höga halter av TBT samt förhöjda värden av bly, kadmium, koppar, krom, kvicksilver och zink, jämfört med bakgrundshalter

för kustsediment. Uppströms P-arken har dock botten tidigare muddrats till större djup. Här kan det förorenade ytsedimentet förväntas ha större tjocklek. Resultatet av utförda sedimentprover framgår närmare av miljökonsekvensbeskrivningen. Under de förorenade ytsedimenten bedöms djupare liggande jordlager i huvudsak bestå av lera, avsatt i tiden innan föroreningsbelastningarna i området.

Hydrologiska förhållanden

De karaktäristiska vattenstånden i Göteborg (Torshammen) har beräknats till följande.

HHW	+1,69 m
MHW	+1,00 m
MW	0 m
MLW	-0,62 m
LLW	-1,12 m

Medelvattenståndet vid Torshammen år 2011 är +9,96 m enligt SMHI. Medelvattennivån vid Skeppsbron är cirka 10 cm högre än ovan angivna nivåer.

Medelvärdet på vattenföringen i Göta älv är knappt 200 m³/s vid Skeppsbron. Flödet varierar huvudsakligen mellan 150 - 300 m³/s, men i perioder med kraftigare högvatten kan vattenföringen överskrida 300 m³/s.

Sökandena har låtit utreda strömförhållandena utanför Skeppsbroområdet, varvid hänvisas till avsnitt 5.3 i den tekniska beskrivningen, jämte härtill hörande PM Strömmätningar.

Kulturmiljö

I denna ansökan föreslagna åtgärder ligger inom område av riksintresse för kulturmiljövård samt delvis inom område för fast fornlämning, vilken utgörs av s.k. "stadslager". För att utreda om marinarkeologiska lämningar förekommer inom området har sökandena initierat ett särskilt ärende i frågan hos Länsstyrelsen i

Västra Götalands län. Utförda undersökningar på plats visar inte förekomsten av någon fast fornlämning, som skulle föranleda särskilt tillstånd till ingrepp häri.

Befintlig kaj- och piranläggning m. m.

De befintliga kajläggningarna och innanförbyggande mark i Skeppsbroområdet är av skiftande ålder och kondition. Flertalet kajläggningar härstammar från 1850-talet och utgörs av murstenskajer, vilka är grundlagda på rustbäddar som vilar på träpålar.

År 1954 genomfördes en breddning, med påldäck, av den norra delen av Skeppsbromkajen. Genomförda undersökningar visar skador i skvalpzonen på den främre pålraden.

Stenpiren uppfördes 1844 och består av en murstenskaj och innanförbyggande fyllning, vilken underlagras av stenkistor av trä, vilka i sin tur är grundlagda på träpålar. Stenpiren har genomgått ett antal ombyggnationer under åren. År 1903 breddades Stenpiren genom anläggandet av en murstenskaj, med innanförbyggande fyllning. Fyllningen vilar på ett trädäck som grundlagts på tätt slagna träpålar, vilket medför att det under denna kajsektion är fritt vatten. Åren 1973-74 kortades Stenpiren med 44 meter och en ny pirspets utfördes. Genomförda undersökningar visar att den del av Stenpiren som byggdes 1903 har blivit utsatt för allvarliga angrepp av bormussla. Därtill har skador på Stenpirens norra del upptäckts.

Föreslagna åtgärder

I aktuellt område vid Skeppsbron i centrala Göteborg, Göteborgs kommun, ska betydande förändringar ske i syfte att skapa en knutpunkt för kollektivtrafiken samt att återförena staden med vattnet och därmed skapa ett attraktivt område för stadens invånare. Vid Skeppsbron ska tillskapas en effektiv och funktionell knutpunkt för kollektivtrafiken, bl. a. nya hållplatser för buss/spårvagn/färja, en ny färjeterminal med tillhörande terminalbyggnad och en ny spårvägssträcka mellan Lilla Torget och Järntorget. Knutpunkten kommer att utgöra en viktig del i kollektivtrafiksystemet i centrala Göteborg.

Nu föreslagen vattenverksamhet utgör en del av den nya knutpunkten för kollektivtrafiken vid Skeppsbron. Föreslagen ombyggnation av Skeppsbroområdet omfattar i huvudsak följande åtgärder.

- Anläggande av fyra (4) pirar benämnda "Nocken", "Pir A", "Pir B" och Pir "C"
- Anläggande av kollektivtrafikknutpunkten Knutpunkten, vilket bl a innefattar
 - Utrivning och återuppbyggnad av delar av Stenpiren
 - Höjning av Stenpirens överyta
 - Spårvägs- och busshållplatser med väderskydd
 - Terminalbyggnad
 - Kajkonstruktioner
 - Flytbrygga
- Påseglingsskydd/sprängstensbankar
- Grundläggning och konstruktioner för parkeringsanläggning
- Utrivning och återuppbyggnad av kajkonstruktioner
- Anläggande av anläggningar för utomhusbad
- Till vattenanläggningarna hörande anläggningsarbeten, såsom muddring

Under nedanstående avsnitt och i den tekniska beskrivningen med tillhörande sektion- och planritningar (bilaga 4) med de ändringar och tillägg som anges i kompletteringsrapport jämte bilagor upprättad av SWECO och daterad den 12 september 2012 (bilaga 3 till aktbilaga 46) beskrivs de föreslagna anläggningarna och åtgärderna närmare. Framhållas ska dock att det finns alternativa utföranden för de olika ingående delarna inom ramen för sökt förslag samt att själva anläggningarna och anläggningsarbetena inte är detaljprojekterade ännu. Således är t.ex. den slutliga tekniska utformningen av pirarna ännu inte bestämd men lägena för pirarna ligger fast. Mot nämnda bakgrund måste det finnas möjlighet till vissa förändringar i utförandet av anläggningarna och anläggningsarbetena i samband med projekteringen och utförandet härav.

De vattenarbeten som sökandena önskar få tillstånd till beskrivs i plan i figurerna 1 och 2 i ovan nämnda kompletteringsrapport daterad den 12 september 2012. Som

angetts ovan finns det för de olika ingående delarna alternativa utföranden. För att skydda konstruktionerna för påsegling av fartyg medför det att påseglingsskyddet längs älven utformas på olika sätt. För de olika ingående utbyggnadselementen gäller följande förutsättningar.

Pir "Nocken"

En ny pir, benämnd "Nocken", ska anläggas i västra delen av Skeppsbroområdet. Piren ska avskilja Skeppsbroområdet från Rosenlundskanalen i sydväst. Piren har flera funktioner, bl. a. att fungera som påseglingsskydd och inrama Skeppsbroområdet, att utgöra tomt för en planerad offentlig byggnad och som tilläggsplats för fartyg med oljeleverans till Rosenlundsverket.

Nocken är cirka 80 meter lång, med en avsmalnande bredd utåt älven från 60 till 40 meter och med en överyta på nivån +12,7 meter. Piren uppförs med stålspont, vilken slås till nivån -5,8 meter, och med en krönbalk av betong. I syfte att undvika framtida sättningar slås bankpålar av betong innanför sponten.

Nocken, som är viktig som påseglingsskydd mot fartyg från sydväst, kan komma att konstrueras på två sätt; antingen kringgärdad av spont med innanförliggande fyllnadsmassor av friktionsmaterial eller som ett pådäck.

I det första fallet är Nocken med sina fyllnadsmassor i sig tillräcklig som påseglingsskydd. Hela Nocken fylls därvid med fyllnadsmassor av friktionsmaterial. Fyllnadsmassornas volym uppgår i detta utförande till cirka 15 000 m³.

För det första alternativet, där hela Nocken fylls med fyllnadsmassor, slås vidare den nordöstra spontväggen samt spontväggen ut mot älven, vilken löper parallellt med kajkanten, först. Syftet är att leda ut strömmen och skapa strömlä på den sydvästra sidan av Nocken och därmed minimera spridningen av grumlande partiklar. Därefter slås bankpålarna, pålplattor placeras över pålskallarna, varefter den sista spontväggen slås och ett lager av lastfördelande sand läggs ut. Sedan utförs fyllning med friktionsmassor.

Om hela Nocken fylls med friktionsmassor används massor från rivningen av befintligt kajområde vid Skeppsbron, kompletterat med sprängstens- och friktionsmassor. Ankarplattor används för att förankra sponten bakåt och slutligen påförs en grusöverbyggnad och en hårdgjord yta av marksten. Vid uppfyllandet av Nocken kommer endast massor/friktionsmaterial med ett acceptabelt föroreningsinnehåll att nyttjas. Vad som är acceptabelt i detta fall bör fastställas efter att en platspecifik riskbedömning och en åtgärdutredning för uppfyllnaden har utförts.

I det andra fallet, dvs. om Nocken utförs som ett påldäck, krävs ett kompletterande påseglingsskydd utmed Nockens sydvästsida, där ett stort fartyg annars kan tränga så långt in i påldäcket att det kan skada byggnaden. Ett sådant påseglingsskydd avses utföras som en sprängstensfyllning innanför spont. Även i Nockens nordöstra hörn krävs ett kompletterande skydd för den innanförliggande badanläggningen. Här dras den undervattensbank av sprängsten som ligger utanför hela badet in under hörnet på påldäcket. Något garage kommer inte att anläggas i Nocken. Befintlig intagsledning för kylvatten till Rosenlundsverket kommer att flyttas innan Nocken anläggs.

Påseglingsskydd/sprängstensbankar.

Nocken och Stenpiren skyddar Skeppsbroområdet från påsegling i flacka vinklar av uppströms- samt nedströmsgående fartyg i Göta älv. Vidare erfordras påseglingsskydd i Skeppsbroområdet för att skydda mot påsegling av fartyg i brantare vinklar.

Det finns två alternativa utföranden för byggnation av detta påseglingsskydd.

I det första alternativet uppförs påseglingsskydd i form av en sprängstensbank/ utfyllnad parallellt med Skeppsbrokajen, nära och utmed farleden mellan pir Nocken och pir B samt mellan pir A och Stenpiren. Pir A samt pir B är i detta alternativ i sig konstruerade för att klara påsegling och därmed skydda kajområdet innanför dessa pirar.

I det andra alternativet byggs inte pir A och pir B för att klara påsegling, utan ett påseglingsskydd i form av en sprängstensbank/utfyllnad utförs istället utefter kajstråket, på ömse sidor om pir B och fram till pir A. Påseglingsskyddet - mellan pir Nocken och huvuddelen av avståndet till pir B samt mellan pir A och Stenpiren - uppförs i form av en sprängstensbank/utfyllnad, på samma sätt som i det första alternativet.

Beträffande påseglingsskydd vid olika utförande av Nocken hänvisas till föregående avsnitt.

Sprängstensbanken ska utgöras av sprängstensmassor, vilka grundläggs på bankpål-lar av trä. Ovanpå pålarna läggs ett lager av lastfördelande sand.

De geotekniska förutsättningarna framgår närmare av den tekniska beskrivningen samt härtill hörande PM Geoteknik.

Påseglingsskydden/sprängstensbanken redovisas närmare i den tekniska beskrivningen jämte kompletteringsrapport med bilagor upprättad av SWECO och daterad den 12 september 2012 (bilaga 3 till aktbilaga 46).

Utomhusbad

I anslutning till pir Nocken ska ett allmänt utomhusbad anläggas. Badet utförs med förankrade betongbassänger som flyter i Göta älv, där bassängerna möjligen är inramade av träbryggor. En förlängd badsäsong möjliggörs genom att färskvatten som är uppvärmt av spillvärme på Rosenlundsverket leds till bassängerna. Utomhusbadet skyddas från påsegling genom ovan beskrivna påseglingsskydd. Ett påseglingsskydd i form av en undervattensbank anläggs således mellan badet och älven.

Parkeringsanläggningar

En underjordisk parkeringsanläggning i två plan ska anläggas parallellt med dagens Skeppsbrokaj och huvudsakligen utanför befintlig kajlinje, från pir Nocken till Stenpiren/Nytttohamnen. Parkeringsanläggningen kommer att rymma minst 800

parkeringsplatser för bilar. Därtill har anläggningen en avgörande funktion i att säkra stabiliteten i området genom att avlasta befintliga jordmassor.

Parkeringsanläggningen är cirka 330 meter lång, sträcker sig cirka 20 - 28 meter ut från befintlig kaj och får en invändig yta om cirka 10 000 m². Parkeringsanläggningens grundsula/underbyggnad motsvarar en yta av cirka 11 000 m².

Det underjordiska garaget kan komma att utföras på två sätt, antingen platsbyggt i torrhet i en spontgrop som läns pumpas, eller som förtillverkade element som seglas i läge och sänks på plats, på samma sätt som man bygger en sänktunnel. Där inte andra konstruktioner ger skydd mot påsegling läggs en undervattensbank av sprängsten framför garaget antingen ute mot farleden i älven eller i nära anslutning till garaget.

Arbeten på land påbörjas med att en temporär spont slås på landsidan, parallellt med befintlig kaj, varefter en avschaktning på någon meter sker bakom sponten i syfte att minska jordtrycket. Spont i vattenområdet slås i sådan omfattning att strömmarna i berört vattenområde reduceras, för att minimera spridningen av grumlande partiklar. Befintliga kajer rivs och landmassor på land schaktas ur i torrhet, till nivån +10 meter. Därefter sker schaktning under vattenytan. Totalt uppgår volymen för de schaktade landmassorna till cirka 21 000 m³ och eventuellt kommer en del av massorna att användas som fyllnadsmaterial till pir Nocken.

Arbeten i vatten påbörjas med att siltgardiner sätts upp parallellt med parkeringsanläggningens långsida, i syfte att stänga in vattenområdet och minimera grumlingen i vattnet. Därefter påbörjas muddring. Bankpålar av betong slås, temporär tätspont färdigställs och en tätkaka av betong undervattengjuts på botten. Sponten stagas med diagonalstag av stålbalkar, schaktgropen läns pumpas, varefter garagekonstruktionen formsätts, armeras och gjuts i torrhet. Utrymmet mellan spont och parkeringsanläggningens väggar vattenfylls och slutligen tas den temporära sponten bort.

Kajanläggningar

Mellan Rosenlundskanalen och Stenpiren/Nyttohamnen ska befintliga kajer utrivs och nya kajanläggningar uppföras. Kajstråket anpassas till Göteborgs Stads krav på höjdsättning av byggnader, bl a med hänsyn till framtida risker för förhöjda vattenstånd, och därför förläggs kajanläggningens bakkant på nivån +12,7 meter. På delar av sträckan trappas kajens framkant ned till +11,8 meter. Kajanläggningens yta består dels av taket på underliggande parkeringsanläggning och dels av pådäck eller slänt, vilka byggs i vattnet.

Den sydvästra delen av kajanläggningen mellan pir Nocken och pir B uppförs som ett betongdäck, grundlagt på betongpålar. Kajen behöver här inte ha någon funktion som påseglingsskydd eftersom ett sådant finns utlagt på botten utanför. Pir A och pir B skyddar kajanläggningen inom turist- och utflyktsbåthamnen från påsegling, varför något särskilt påseglingsskydd då ej erfordras för denna del av kajen. Om pirarna inte konstrueras för att klara påsegling ska ett påseglingsskydd anläggas utanför aktuell del av kajstråket i form av en sprängstensslänt.

Pir "A"

En ny pir, benämnd pir "A", ska anläggas i den östra delen av Skeppsbroområdet. Piren ska avskilja turistbåthamnen från Nyttohamnen/Knutpunkten. Piren har två funktioner, dels att utgöra en tilläggsplats för turist- och utflyktsbåtar och dels att fungera som påseglingsskydd. Piren kan komma att utföras med stålspont, som pådäckskaj eller som flytande pontoner.

Pir A sträcker sig ut till cirka 7 meter från farledsgränsen, är cirka 15 meter bred och får en överyta med nivån + 11,8 meter. Vid ett utförande av piren med stålspont, hålls stålsPonten ihop av genomgående stag och med en krönbalk av betong. Innan sponten slås, utförs bankpålning med träpålar, varefter ett lager av sand läggs ovanpå. Därefter slås sponten och slutligen påförs fyllnadsmassor av sprängsten, ett materialskiljande lager av geotextil, en grusöverbyggnad och slutligen en hårdgjord yta av marksten. I detta fall utgör piren i sig tillräckligt skydd för den innanförliggande kajen och garaget.

Vid ett utförande där piren är en lättare konstruktion, pådäckskaj eller flytbrygga, skyddas kajen och garaget av ett påseglingsskydd, en sprängstensvall, placerat utmed kajstråket.

Pir "B"

En ny pir, benämnd pir "B", ska anläggas i Skeppsbroområdet. Liksom för pir A är pirens funktion att utgöra en tilläggsplats för turist- och utflyktsbåtar, men i ett av de föreslagna alternativen även att fungera som påseglingsskydd. Piren är cirka 10 meter bred. Piren utförs på motsvarande sätt som pir A.

Pir "C"

En ny pir, benämnd pir "C", ska anläggas i Skeppsbroområdet. Piren har ingen funktion som påseglingsskydd eftersom en sprängstensbank ska utföras på botten under och utanför pir C.

Pir C är cirka 53 meter lång, når ut till cirka 7 meter från farledsgränsen, har en genomsnittlig bredd av cirka 12 meter och får en överyta med nivån +11,8 meter. Piren kan komma att utföras som ett betongdäck, grundlagt på betongpålar. Först slås bankpålningen för påseglingsskyddet, varefter ett lager av sand läggs ovanpå. Därefter påförs sprängstensbanken, prylning för pirens konstruktionspålar samt gjutning av betongdäcket.

Piren kan alternativt komma att byggas som en lättare konstruktion med en överbyggnad av trä eller att uppföra piren som en flytande ponton.

Kollektivtrafikknutpunkten "Knutpunkten"

En ny kollektivtrafikknutpunkt för buss/spårvagn/färja, benämnd Knutpunkten, ska anläggas i östra delen av Skeppsbroområdet, nedströms Stenpiren.

Genomförda undersökningar visar att den del av Stenpiren som byggdes år 1903 har blivit utsatt för allvarliga angrepp av bormussla, varför den delen måste rivas. Utrymmet ersätts med ett nytt betongdäck, grundlagt på stålrorspålar alternativt be-

tongpålar. Delar av Stenpirens överyta höjs med omkring 0,7 meter, för att möjliggöra angöring med fordon samt gångtrafik till terminalbyggnaden. Den inre delen av Stenpirens norra sida höjs med lättfyllning till nivån +12,5 meter.

En terminalbyggnad omfattande cirka 1 000 m² ska anläggas invid Stenpiren, vilken uppförs ovanpå ett betongdäck grundlagt på betongpålar. Framför terminalbyggnaden utförs ett kajdäck av betong, grundlagt på betongpålar. Utanför kajdäcket förankras en pontonbrygga, i syfte att fungera som en flytande kajanläggning för färjetrafiken. Pontonen är cirka 55 meter lång, omkring 18 meter bred samt har en fribordshöjd om 1,8 meter och ett djupgående av cirka 0,5 meter. Två stålramper förbinder pontonbryggan med det innanförliggande kajdäcket. Under pontonen placeras ett påseglingsskydd. Framför och på nedre delen av slänten av påseglingsskyddet påförs ett erosionsskydd i form av gabion- eller betongmadrasser, mot propellererosion av botten. Terminalen skyddas av en undervattensbank av sprängsten under den flytande pontonen och av Stenpiren.

Spårvägs- och busshållplatser med väderskydd ska anläggas inom området för Knutpunkten.

Anläggningsarbeten, muddring m. m.

I vattenområdet för turist- och utflyktsbåtar, i delar av nyttohamnen/Knutpunkten samt inom området för parkeringsanläggningen ska muddring ske. Avsikten med muddring utanför parkeringsanläggningen är att ta bort eller skydda förorenade sediment från propellermuddring under anläggnings- och driftskedet, för att dessa inte ska virvlas upp i vattnet och spridas utanför ovan nämnda vattenområden. Antingen kommer befintlig botten att muddras till cirka +5,5 m och därefter täckas över med gabionmadrasser eller liknande, för att medge fullt hamndjup (+5,8 m) eller så kommer alla förorenade ytsediment att avlägsnas, vilket inom stora delar av aktuellt område innebär muddring med en skiktjocklek av 2 - 2,5 m. Inom området för parkeringsgaraget återfinns alla förorenade sediment inom det djup inom vilket muddring erfordras.

I vattenområdet för turist- och utflyktsbåtar och för nyttohamnen/Knutpunkten uppgår den muddrade arealen till cirka 6 500 m². Det förorenade sedimentlagret har en mäktighet av cirka 1 meter, vilket ger en volym av cirka 6 500 m³ förorenade massor. Vid anläggandet av övriga – vid sidan av underjordsgaraget – fasta, solida konstruktioner och påseglingsskydd såsom undervattensbankar läggs ett sandskikt för lastöverföring till bankpålar. I området vid Turisthamnen, där botten kan utsättas för propellererosion, läggs antingen betongmadrasser eller gabionmadrasser fyllda med sprängsten över botten. Alternativt muddras de förorenade sedimenten bort ner till ursprunglig lerbotten. Samtliga alternativ ger en ur miljösynpunkt god lösning, varför valet av alternativ sker efter vilket alternativ som är billigast.

I vattenområdet för parkeringsanläggningen utmed Skeppsbrokajen uppgår den muddrade ytan till cirka 10 000 m². Arbetet utförs i två steg och i det första steget muddras det översta, förorenade sedimentlagret med en mäktighet av cirka 1 meter, vilket ger en volym av cirka 10 000 m³ förorenade massor. Muddringsplatsen avses att bli avskärmad genom siltgardin eller spontvägg, dock med en öppning för in- och utpassage av mudderpråmar m. m. Förorenade massor omhänderas i enlighet med regler för då aktuell deponeringsplats. I det andra steget muddras de djupare liggande massorna, som inte bedöms vara förorenade, intill en sammanlagd volym av cirka 20 000 m³.

Klassificeringen av muddermassorna kommer att avgöra var de förorenade massorna kan deponeras. Aktuellt i dag är att de förorenade massorna transporteras till en bergtäkt i Wallhamn eller till NOAH:s anläggning på Langöya i Norge. Villkor för hanterade av dessa muddermassor följer tillståndet för vederbörande deponi. Av hittills utförda analyser finns inget som tyder på att det finns risk för att massorna kan betraktas som farligt avfall.

Icke förorenade massor kommer, om det då finns ett gällande tillstånd, att läggas på Göteborgs Hamns havsdeponi SSV Vinga. Nuvarande tillstånd kommer att ha upphört innan muddringen i detta projekt kommer att utföras. En ansökan om dispens är dock inlämnad av Göteborgs Hamn till Havs- och Vattenmyndigheten. Definitionen

av vad som utgör förorenade massor kommer att bestämmas av de begränsningsvärden som specificerats i Göteborgs Hamns nya dispens, eller för annan möjlig havsdeponi. Måste massorna tas upp på land till följd av att det saknas för projektet tillgänglig havsdeponi, kommer de begränsningsvärden som gäller för landdeponin att följas.

Skadeförebyggande och kompensationsåtgärder

När det gäller skadeförebyggande och kompensationsåtgärder vid utförandet av föreslagen vattenverksamhet hänvisas till vad som framgår av avsnitt 8 i miljökonsekvensbeskrivningen, avsnitt 4.3 i kompletteringsrapport upprättad av SWECO och daterad den 12 september 2012 (bilaga 3 till aktbilaga 46) samt till föreslagna tillståndsvillkor.

Kontrollprogram

Kontrollprogram för vattenverksamheten föreslås bli bestämt i samråd med tillsynsmyndigheten/länstyrelsen. Sökandena har redovisat förslag till kontrollprogram, aktbil. 46.

Motstående intressen

Den påverkan vattenverksamheten kan komma att få på naturmiljön m.m. framgår av upprättad miljökonsekvensbeskrivning jämte kompletteringsrapport med bilagor upprättad av SWECO och daterad den 12 september 2012 (bilaga 3 till aktbilaga 46).

Allmänna intressen

Göteborgs hamn, med anslutande farled i Göta älv, är klassad som riksintressen för sjöfarten. För sjöfarten innebär den föreslagna vattenverksamheten att viss del av sjötrafiken kommer att koncentreras till Skeppsbroområdet, vilket medför att trafikbilden i Göta älv blir tydligare och lättare att reglera än i dag.

Det aktuella avsnittet av Göta älv kommer att blir smalare genom byggnationen. Dock kommer farleden, vilken har ett djup av cirka 8,5 meter, inte att påverkas.

Möjligheten till passage söder om farleden försvinner dock. Omfattande utredningar har genomförts i syfte att utreda sjösäkerheten samt möjliga risk- och skadereducerande åtgärder, se PM Maritim riskbedömning del 1-3 i teknisk beskrivning jämte reviderad bilaga 4 till den tekniska beskrivningen ingiven vid huvudförhandlingen, aktbil. 67-68. Som ett led i arbetet kommer bl. a. påseglingsskydd att anläggas för att skydda människor och anläggningar från påsegling. Under anläggningsarbetena kommer sjötrafiken att kunna passera området utan hinder och förannonsering ska ske i Sjöfartsverkets publikation och utmärkning ske i samråd med Hamnmyndigheten samt Sjöfartsverket. Därtill kommer en rad åtgärder att vidtas för att inte påverka sjötrafiken under anläggningsarbetena, såsom anpassning av arbetsbelysning, radiopassning på VHF och rapportering av arbetsfartygs position.

Utförda arkeologiska undersökningar har visat att föreslagen vattenverksamhet inte bör medföra något ingrepp i fast fornlämning.

Byggnationen av Skeppsbroområdet kommer sannolikt att medföra en viss påverkan på befintliga strömningsförhållanden i området. Dock är förändringen av försumbar betydelse för i området förekommande sjöfart.

Vad gäller miljökvalitetsnormerna för fisk- och musselvatten finns det en risk att riktvärdet för uppslammade fasta substanser temporärt kommer att överskridas under byggtiden, dock mycket lokalt utmed den södra älvstranden och inte i älven som helhet. Förhållandena kommer att återgå till det normala efter muddringsarbetenas avslutande. Med hänsyn till att föreslagna vattenarbeten i huvudsak föreslås ske i strömlä, innanför spont och siltgardiner, bedöms grumlingen bli av försumbar storlek. Att förorenade sediment bortmuddras eller övertäcks bedöms påverka miljökvalitetsnormerna för fisk- och musselvatten positivt. – Arbetsmoment som kommer att ge spridning av partiklar och möjliga föroreningar kommer att omgärdas av försiktighetsåtgärder, där så bedöms erfordras. Till följd av det låga vattenutbytet mellan älven och de för muddringen avgränsade områdena, liksom de låga flöden av överskottsvatten som leds eller pumpas ut från invallningar, Nocken och underjordsgaraget, kommer utspädningen att ske mycket snabbt i älven till långt under de gränser

som anges i miljö kvalitetsnormen. – Länsvatten från de bassänger som kommer att innehålla länsvatten, Nocken och/eller pir A och B, om dessa utförs med spontkonstruktioner, och garaget, kommer att kontrolleras innan utsläpp sker i älven. De stora bassängerna medför att avslamning kommer att ske inom respektive bassäng. Om det förekommer halter av föroreningar, som överskrider gränser som fastställs som begränsningsvärden i kontrollprogrammet, kommer vattnet att passera en reningsanläggning innan utsläppet i älven. Dag- och länsvatten från arbeten på land/kvartersmark kommer att hanteras separat och kontrollprogrammet för detta ingår inte i denna ansökan.

Buller utgör den största påverkan på miljön under anläggningsarbetenas genomförande. För att minimera bullerstörningar i omgivningen kommer kraftigt bullerstörande arbeten i samband med anläggningsarbetena att ske på dagtid. Inomhus kommer i möjligaste mån Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggplatser (NFS 2004:15) att tillämpas vid byggplatsen. Innan arbetet påbörjas kommer en inventering att ske av de hus där det finns risk för överskridande för att bestämma den dämpning som respektive fasad i dag ger mot buller. Där bullerdämpningen bedöms otillräcklig och där det finns rimliga tekniska/ekonomiska möjligheter kommer fasaddämpningen att förbättras. Åtgärder med fönsterbyten på för buller mest utsatta fastigheter kan således komma att utföras innan såväl land- som vattenarbeten påbörjas. Därtill kan buller till viss del begränsas genom aktiva åtgärder såsom bulleravskärmning med staplade containrar, bullerkrav vid upphandling av underentreprenörer, bullerdämpande åtgärder på utsatta hus och dylikt. I driftskedet, efter att de föreslagna vattenanläggningarna blivit utförda, torde nivån av trafikbuller minska betydligt i kajområdet eftersom vägtrafiken flyttas till Stora Badhusgatan. Dock kommer ljudsignaler från fartyg att öka när nytt hamnen tas i bruk.

För fiskeintresset i Göta älv innebär den föreslagna vattenverksamheten framför allt tillfälliga störningar under byggtiden, i form av grumlingseffekter, vibrationer och buller. Älvens stora bredd innebär dock goda möjligheter för fisken att passera arbetsområdet även under pågående arbeten och de mest störande arbetsmomenten utförs dagtid, måndag till fredag. Bottentopografin kommer att förändras till följd

av muddring och fyllning samt kommer den biologiska produktionen temporärt att minska i Skeppsbroområdet. – En utredning har utförts om påverkan på fisk under utbyggnaden, bilaga 7 till kompletteringsrapport jämte bilagor upprättad av SWECO och daterad den 12 september 2012 (bilaga 3 till aktbilaga 46). Utredningen visar att vandringsfisk, lax och öring, företar vandringar under hela dygnet och till och med snarare under dygnets mörka än ljusa delar samt att ål huvudsakligen migrerar nattetid. Av hänsyn till bullerspridning i luften kommer inte de arbetsmoment som ger vibrationer/tryckvariationer i vattnet att utföras under mer än 12 timmar under arbetsdagar, dvs. under maximalt ca 35 % av tiden under en normal arbetsvecka. Det bör därför vara rimligt att anta att om det finns vandringsfisk som skyr störningen och inte väljer att passera på älvens norra sida under pågående pål- och/eller spontslagning dessa ändå gör ett förnyat försök då bullerstörningen upphört och då passerar Skeppsbroområdet. För att ändå kontrollera så långt möjligt att uppvandringen inte har störts i någon betydande grad, kommer tillgängliga data på uppvandringen att följas upp årstidsvis. Skulle en påtaglig påverkan kunna påvisas, görs ett övervägande av om det är möjligt att förändra den planerade arbetsgången inför nästa vandringsäsong och samråd sker med tillsynsmyndigheten i denna fråga. De fiskar som uppehåller sig i närområdet till arbetsplatsen när arbetet börjar på morgonen kan skrämmas bort genom att pål- och spontslagning börjar med försiktiga slag under några minuter.

Förutsatt att föreslagna skadeförebyggande åtgärder utförs, bedömer sökandena således inte att någon bestående skada uppkommer på livsmiljöerna i området. Genom muddring eller övertäckning av förorenade sediment kommer föreslagna åtgärder i sig att förbättra föroreningssituationen och därmed förutsättningarna för både fisk och fauna. Anläggandet av sprängstensbankar kommer att tillföra nya platser för skydd och föda för fisk och andra vattenlevande organismer. – En undersökning av bottenområdet vid Skeppsbron har skett inom ramen för ett annat projekt. Den visade på en mycket torftig bottenmiljö med finsediment och utan synlig bottenfauna på grundplatån med ca 4-5 m vattendjup. Det grumliga älvvattnet omöjliggör att tillräckligt ljus ska kunna nå ner för att någon vegetation ska kunna utvecklas på botten inom aktuellt området.

Av miljökonsekvensbeskrivningen framgår att de direkta, negativa konsekvenserna för miljön i huvudsak är hänförliga till anläggningsperioden och lokalt i berörd del av Göta älv. Anläggningsarbetena kommer bl. a. att medföra påverkan på älvbotten, kajmiljö och vatten genom fysiska störningar, buller, emissioner och grumling. Med beaktande av de skadeförebyggande åtgärder som föreslås, bedöms påverkan på motstående, allmänna intressen bli begränsad och framförallt temporär.

Enskilda intressen

In- och utloppsledningar för kylvatten från Göta älv till Rosenlundsverket finns nedgrävda vid respektive nära inpå platsen för den planerade Nocken. Ledningarna är tillståndsgivna genom dåvarande miljödomstolens deldom, meddelad den 10 maj 2007 i mål nr M 632-05. Ledningarna för kylvatten kommer att beröras av anläggningsarbetena för ny sökt vattenverksamhet. Sökandena har haft kontakt med tillståndshavaren Göteborg Energi AB och avsikten är att flytt eller ändring av rörledningarna ska utföras i samråd mellan parterna.

Befintligt kylvattenintag till Rosenlundsverket kommer under hela byggperioden att omges av fritt strömmande älvvatten. Någon påverkan på temperaturen kommer därmed inte att ske.

Redan i dag berörs ovan nämnda intag av kylvatten ute i älven av stora variationer i partikelhalt i samband med kraftiga regn under främst vinterhalvåret då det sker en stor avspolning av åkrar längs älv dalen. Variationer i partikelhalt är därför inget ovanligt för anläggningen och kan hanteras inom anläggningen i kylvattenbassäng och filter på tryckledningar. – Tidigare använt datorprogram för beräkning av strömningsmönster för olika skeden i utbyggnaden och muddringen har kompletterats med en modul som beskriver partikelspridningen från olika arbetsplatser. Resultaten från simuleringarna redovisas i bilaga till kompletteringsrapporten upprättad av SWECO och daterad den 12 september 2012 (bilaga 3 till aktbilaga 46). Av simuleringarna framgår att partiklar kan transporteras med älvens huvudström till intaget i vissa fall, framför allt vid muddring för Turistbåtshamnen och under första delen av muddring för garaget. – Risken för att intaget ska påverkas av en grumling

som är belastande för driften eller framtida underhåll är liten. Kontrollmätningar kommer dock att ske efter hand. Om grumlingen mot förmodan skulle medföra problem får åtgärder göras vid muddringsplatsen eller vid intaget. Det senare kan vara att hela intagskonstruktionen med de påseglingsskyddande dykdalberna förses med en siltgardin runt om.

Såväl tillfällig som permanent tilläggsplats för den oljebunkerbåt, som levererar olja till Rosenlundsverket, kommer att väljas i samråd med Göteborg Energi. Ett antal alternativ håller på att utredas.

I Skeppsbroområdet återfinns va-ledningar som kommer att beröras av anläggningsarbetena för föreslagen vattenverksamhet. Sökandena avser att i samråd med innehavarna Göteborg Vatten AB och Trafikverket (Staten), utföra flytt eller ändring av berörda ledningar.

Stiftelsen för SS Bohuslän och Walona Charter förhyr kajplatser i Skeppsbroområdet samt är Göteborgs Stads Parkeringsbolag AB ägare av parkeringsanläggningen P-arken. P-arken kommer ej att kunna nyttja den i dag anordnade kajplatsen efter ombyggnationen. De förstnämnda nyttjanderättshavarna kommer åtminstone inte under byggtiden att kunna disponera kajplatserna. Sökandena har för avsikt att reglera upplåtelsefrågan direkt med varje berörd nyttjanderättshavare.

Göteborgs Hamn är hamnförvaltare och innehavare av hamnavtal i Skeppsbroområdet samt förmedlare av kajplatser inom området. Samråd kring vattenverksamheten har hållits med Göteborgs Hamn och eventuella uppkommande frågor avses att regleras i samråd mellan parterna.

Tillåtlighet

Syftet med i ansökan föreslagen vattenverksamhet är att kunna skapa en ny kollektivtrafikknutpunkt samt att återförena staden med vattnet och därmed skapa ett attraktivt område för stadens invånare.

Föreslagen vattenverksamhet bedöms inte strida mot gällande detaljplaner eller några områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (2010:900). Densamma är således tillåtlig enligt 2 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken.

Vid bedömningen av en vattenverksamhets tillåtlighet ska enligt 11 kap. 6 § miljöbalken en avvägning göras mellan å ena sidan fördelarna från allmän och enskild synpunkt av verksamheten och kostnaderna samt skador och olägenheter å andra sidan. Föreslagen vattenverksamhet utgör en förutsättning för att kunna skapa en ny kollektivtrafikknutpunkt vid Skeppsbron, vilken bl. a. utgör en viktig länk mellan norra och södra älvstranden. Vidare ska i området skapas ett nytt stadsrum med bostäder, offentliga och kommersiella verksamheter, en hamn för turist- och utflyktsbåtar, kajer/terrasser ned mot Göta älv samt ett utomhusbad. Vattenverksamheten är således av mycket stor betydelse för både allmänna och enskilda intressen. De negativa konsekvenserna av vattenverksamheten bedöms framförallt bli temporära under anläggningstiden, med beaktande av föreslagna skadeförebyggande åtgärder. Enligt sökandenas förmenande överväger fördelarna av vattenverksamheten från allmän och enskild synpunkt klart kostnaderna samt eventuella skador och olägenheter av densamma.

Sökandena har vid upprättandet av ansökan iakttagit de allmänna hänsynsreglerna som anges i 2 kap. miljöbalken, varvid hänvisas till sakuppgifterna i denna ansökan med tillhörande bilagor.

Mot bakgrund av det anförda gör sökandena gällande att vattenverksamheten är tillåtlig enligt miljöbalken.

Sakägare

Såsom för sökandena bedömda sakägare uppges ägarna till fastigheterna Inom Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7, X-X1, X3, X4, X5, X6, X7 och X8.

Andra intressenter

Såsom för sökandena kända, andra intressenter i området uppges följande.

- Göteborg Vatten, såsom huvudman för va-ledningar i området.
- Göteborg Energi AB, såsom tillståndshavare och ägare till rörledningar för kylvatten vid utloppet ur Rosenlundskanalen.
- Staten genom Trafikverket, såsom ägare till dagvattenledningar i området, tillhörande trafikanläggningen "Götatunneln" under mark.
- Stiftelsen för S/S Bohuslän/Sällskapet Ångbåten, såsom förhyrare av kajplats invid Stenpiren.
- Walona Charter/Rederi AB Bohuslänska Kusten, såsom förhyrare av kajplats invid Stenpiren.
- Göteborgs Hamn AB, såsom innehavare av hamnavtal/hamnförvaltare och förmedlare av kajplatser inom området.
- Göteborgs Stads Parkeringsbolag AB, såsom ägare till den flytande parkeringsanläggningen "P-arken" inom området.
- Västtrafik AB, såsom trafikhuvudman på land och i vatten inom området.
- Stena (Rederi) AB, Masthuggskajen såsom verksamhetsutövare inom fastigheten Y.

Kostnads kalkyl

Kostnaden för föreslagen vattenverksamhet beräknas uppgå till cirka 850 miljoner kr.

Förslag till villkor

Såsom villkor för den tillståndssökta vattenverksamheten föreslår sökandena att,

1. verksamheten ska bedrivas och anläggningarna utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökandena redovisat i ansökningshandlingarna och i övrigt åtagit sig i målet,

2. massor som är förorenade och kan bli utsatta för propellererosion ska täckas över med gabionmadrasser eller liknande, alternativt borttas,
3. massor som är förorenade och avses borttas ska omhändertas på härför föreskrivet sätt,
4. vid muddring för parkeringsanläggning utmed kajen mellan Stenpiren och Rosenlundskanalen, ska området avskärmats från älven med siltgardin, spont eller liknande, dock att en öppning medges för fri in- och utpassage mot älven av arbetsbåtar/-pråmar,
5. vid utbyggnad av Nocken med spontkonstruktion, ska arbetsområdet avskärmats genom anläggande av spontväggar utmed farleden och på uppströmssidan,
6. överskottsvatten från spontbassänger ska ledas ut i älven så långt bort från pågående utfyllnad inom respektive spontbassäng som är praktiskt möjligt. Överskottsvattnet ska för att få släppas ut uppfylla de begränsningsvärden som mark- och miljödomstolen fastställt i villkorspunkt 4d) i mål M 6777-11 avseende utsläpp av länsvatten i Säveån för tillståndsgivna spårvägsbroar i Gamlestaden,
7. vid utfyllnad får tillgängliga landmassor, vilka uppfyller acceptabla föroreningshalter fastställda efter en platsspecifik riskbedömning, utnyttjas för utfyllnad bakom spont eller annan tät konstruktion. Tillsynsmyndigheten bemyndigas att fastställa dessa haltgränser,
8. buller till följd av vattenverksamheten i möjligaste mån ska begränsas så att det inomhus, som begränsningsvärden, inte överskrider vad som anges i Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggarbetsplatser (NFS 2004:15). Om ovan nämnda begränsningsvärden överskrids ska tillsynsmyndigheten snarast underrättas härom och utredning påbörjas. Senast en (1) månad från det att överskridandet konstaterats ska tillsynsmyndigheten informeras om vilka åtgärder som tekniskt och ekonomiskt är möjliga att vidta för att förhindra fortsatt

överskridande av värdena och inom vilken tid som dessa åtgärder i sådant fall kan utföras.

Ljudnivåerna ska kontrolleras vid bullerkällorna (närfältsmätning) i kombination med beräkningar för berörda byggnader, vilket ska ske så snart anläggningsarbetena har påbörjats. Resultatet ska redovisas för tillsynsmyndigheten. Förnyad kontroll ska därefter ske så snart det har skett sådana förändringar i verksamheten att ökade bullernivåer kan befaras eller när tillsynsmyndigheten anser att det är befogat. Om det finns särskilda skäl får tillsynsmyndigheten meddela ytterligare försiktighetsmått.

Innan bilnings-, pålnings- och spontningsarbeten påbörjas ska underrättelse ske till boende inom influensområdet och till tillsynsmyndigheten.

Tillsynsmyndigheten bemyndigas att på begäran av sökandena pröva och medge avvikelser från villkoret,

9. arbetena ska utföras så att fartygstrafiken i den allmänna farleden inte hindras. Arbetena ska i god tid kungöras i Ufs,
10. efter anläggningens färdigställande, området ska sjömätas och resultatet inrapporteras till Sjöfartsverket, Transportstyrelsen och Göteborgs Hamn,
11. utmärkning, avskärmning av belysning och möjliga andra åtgärder som berör säkerheten för sjöfarten ska ske i samråd med Sjöfartsverket, Transportstyrelsen och Göteborgs Hamn,
12. trafikeringsregler för hamnanläggningarna Knutpunkten och Turistbåtshamnen ska tas fram i samråd med berörda sjöfartsmyndigheter och operatörer samt godkännas av tillsynsmyndigheten innan respektive hamnanläggning tas i drift,

13. kontrollprogram ska upprättas i samråd med och godkännas av tillsynsmyndigheten samt ges in till myndigheten senast två (2) månader innan vattenarbetena påbörjas,
14. de Göteborg Energi AB tillståndsgivna in- och utloppsledningarna till Rosenlundverket (dåvarande miljödomstolens deldom den 10 maj 2007 i mål M 632-05) inte får utrivas förrän tillstånd härtill meddelats enligt miljöbalken och av ledningsinnehavaren,
15. för det fall enighet kring åtgärder och kontroll enligt villkor 7, 8 och 13 inte skulle nås, får tvistefråga hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

Verkställighet

Föreslagen vattenverksamhet utgör en förutsättning för att kunna skapa en ny kollektivtrafikknutpunkt och ett nytt stadsrum vid Skeppsbron. Beslutet om införande av trängselavgifter i Göteborg kommer att få en stor inverkan på trafiksituationen i centrum. Vattenverksamheten måste samordnas med dessa och andra åtgärder i området. Projektet är tidsmässigt mycket angeläget ur kollektivtrafiksynpunkt och följer en gällande tidplan. Innan vattenverksamheten påbörjas ska den detaljprojekteras, bygghandlingar m.fl. handlingar tas fram och upphandling ske av entreprenörer. En försening skulle få en mycket stor negativ påverkan på trafiksituationen i området och centrala Göteborg. Med anledning av projektets stora angelägenhet anhålles om verkställighetstillstånd.

INKOMNA YTTRANDEN OCH SYNPUNKTER

Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har meddelat att de avstår från att yttra sig.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län (länsstyrelsen), som har yrkat ersättning för rättegångskostnader avseende arbete med 17 600 kr, har tillstyrkt ansökan under förutsättning att nedanstående beaktas.

1. Planerade arbeten ska utföras i enlighet med vad som sagts i ansökan med kompletterande handlingar och de förslag till skadeförebyggande åtgärder som föreslås ska genomföras om inte annat framgår av nedanstående.
2. Arbeten som medför risk för spridning av grumligt vatten till Göta älv får med hänsyn till vandrande fisk under perioden 15 april till 15 november enbart utföras innanför skyddsanordning som förhindrar partikelspridning. Om muddring inte sker inom spont eller siltgardin bör miljöskopa användas.
3. Hantering av överskottsvatten från arbetsområdet bör följa de riktlinjer och riktvärden för avloppsvattenutsläpp till dagvatten och recipienter som fastställts av Göteborgs Stad.
4. Inga arbeten får påbörjas före dess att ett kontrollprogram för arbetenas genomförande är godkänt av tillsynsmyndigheten. Kontrollprogrammet ska bl.a. omfatta.
 - a. Skadeförebyggande åtgärder för att minimera störningar i vattenmiljön med avseende på partikel- och föroreningsspridning från arbetsområdet till vatten.
 - b. Skadeförebyggande åtgärder för att minimera utsläpp till luft från arbetsområdet.
 - c. Skadeförebyggande åtgärder för att minimera buller och vibrationer i närområdet samt i den närliggande vattenmiljön.

Med anledning av att många komplexa frågor föreslås överlåtas till tillsynsmyndigheten att hantera vill länsstyrelsen särskilt erinra om vikten av god framförhållning vid utformningen av kontrollprogrammet.

5. Länsstyrelsen yrkar att mark- och miljödomstolen förordnar en fiskkunnig som tar fram ett lämpligt uppföljningsprogram för verksamheten. Uppföljningsprogrammet bör utgå från att projekt Skeppsbron utgör ett av flera stora infrastrukturprojekt som kommer att beröra ett vattenområde som är av stor betydelse för fiskvandring till ovanförliggande vattendrag. Inom området kommer stora arbeten att pågå under minst tio år. Då det är svårt att i förväg uppskatta och värdera

kumulativa miljöeffekter av flera samtidiga projekt, är det i detta fall av särskild vikt att utvärdera påverkan på fiskbestånden under hela arbetets genomförande. Det är därför lämpligt att en större uppföljningsinsats utformas och genomförs av en särskilt sakkunnig i fiskefrågor. Länsstyrelsen erinrar här särskilt om att Göta älv är ett utpekat laxvatten och att laxen är en av flera målarter i ovanförliggande Natura 2000-områden.

Länsstyrelsen har vidare angett följande.

Alternativa utförande

Den ansökan som sökandena har tagit fram för att beskriva projekt Skeppsbron är av övergripande karaktär. Sökandena väljer genomgående att hålla "alla dörrar öppna" avseende val av arbetsmetoder, arbetsordning, val av massor för utfyllnadsområden och inte minst val av skadeförebyggande åtgärder med hänsyn till miljön. Denna strategi gör det svårt att i alla delar bedöma om de villkor som föreslås av sökandena är tillräckliga och relevanta. Länsstyrelsen anser att det hade förenklats prövningen om sökandena hade begränsat sig till att förorda ett förstahandsalternativ. Val av alternativ har bäring på vilka miljökonsekvenser planerade åtgärder bedöms medföra samt skyddsåtgärder som måste vidtas för att minimera risk för skada på vattenmiljön. Denna fråga är särskilt viktig med hänsyn till säkerhetsaspekter kopplade till sjöfarten och den närliggande hårt trafikerade farleden. Om konsekvenserna för sjötrafiken är desamma oavsett val av utformning av området så bör detta förtydligas.

Arbetstider och krav på uppföljning

Planerade åtgärder utgör ett av flera stora infrastrukturprojekt som under den närmaste tioårsperioden kommer att beröra en mycket begränsad sträcka av Göta älv samt Sävån. Göta älv är ett utpekat laxvatten och laxen är en av flera målarter i ovanförliggande Natura 2000-områden i bl.a. Sävån med flera biflöden.

Arbeten kommer pågå under lång tid och medföra störningar i form av partikel-spridning, buller och vibrationer. Hur fiskbestånden i området kommer att påverkas av så långvariga och omfattande störningar är svårt att förutse. Det är vidare svårt att bedöma konsekvensen av varje enskilt projekt. Länsstyrelsen anser därför att det

är viktigt att mark- och miljödomstolen utnyttjar möjligheten att förordna en sakkunnig i fiskefrågor som får utforma och genomföra ett uppföljningsprogram av påverkan på fisk som utgår ifrån den samlade påverkan inom området. Det förslag som sökandena presentetar som uppföljning i form av sammanställning av fiskräkningsdata i Jonsered och Lilla Edet bedömer inte länsstyrelsen ger en tillräckligt bra bild av projektets påverkan på fisk.

Hantering av muddermassor (Villkor 3 i ansökan)

Länsstyrelsen ifrågasätter hur den strategi om omhändertagande av överblivna massor som sökandena föreslår överensstämmer med kravet på hushållning med råvaror och energi i 2 kap. miljöbalken.

Sökandena avser att lägga förorenade muddermassor antingen i en bergtäkt i Wallhamn på Tjörn, eller på Langöya i Norge. Länsstyrelsen anser att föreslagna alternativ är tveksamma där inget är att föredra ur miljösynpunkt. Ett så lokalt omhändertagande av förorenade muddermassor som möjlig måste utvärderas och långväga frakt av massor ska undvikas så långt möjligt. Villkor 3 i ansökan bör därför omformuleras då av sökandena föreskrivet sätt varken är att föredra ur miljösynpunkt eller innebär ett hållbart resursutnyttjande. Inför denna omformulering anser länsstyrelsen även att sökandena bör presentera ett lokalt alternativ för avyttrandet av massorna.

I sammanhanget ska poängteras vikten av att frågan om hur berörda muddermassor ska omhändertas måste utredas i ett tidigt skede för att klargöra åtgärdernas miljökonsekvenser i sin helhet. Paralleller kan här dras till exempelvis Marieholmstunnelprojektet där hantering av muddermassor har visat sig innebära ett avyttringsproblem som riskerar medföra andra tidigare ej invägda konsekvenser för projektet, både ur ett miljö-, tids- och kostnadshänseende.

Möjligheten att se uppkomna muddermassor, oavsett föroreningsgrad, som resurs anser länsstyrelsen även bör finnas med i diskussionerna och utvärderas.

Byggnation av Nocken (Villkor 5 i ansökan)

I samband med utbyggnation av Nocken, planeras spontning ske på två av tre sidor (enligt Villkor 5). Länsstyrelsen anser att i det fall bottenfast konstruktion avses byggas bör även spontning ske på nedströmssidan för att undvika risk för att planerat nyttjande av schaktmassor sprids ut i älven. Utöver av miljöhänsyn även med hänsyn till angränsande intressen inom området. Länsstyrelsen anser dock inte att angivet villkor kräver ändring i det fall sökandena kan säkerställa att planerat arbetsgenomförande kan ske utan risk för spridning av förekommande massor. I annat fall bör villkor 5 omformuleras att gälla spontning på samtliga tre sidor.

Hantering av överskottsvatten/länshållningsvatten (Villkor 6 i ansökan)

I ansökans förslag till kontrollprogram redovisas begränsningsvärden för föroreningsinnehållet vid utsläpp av länshållningsvatten. Länsstyrelsen anser att de riktlinjer och riktvärden som tagits fram för ändamålet av Göteborgs Stad ska tillämpas i projektet. Härvid åberopas villkor 4 c. i Mark- och miljödomstolens vid Vänersborgs tingsrätt dom den 6 februari 2013 i mål nr M 1110-12 ang. Marieholmsförbindelsen. Med hänsyn till detta samt förekommande utrymmesbrist inom det berörda området måste det säkerställas att erforderlig rening av förväntat uppkomna volymer länshållningsvatten kan utföras enligt de krav tillsynsmyndigheten ställer. Länsstyrelsen vill även i sammanhanget poängtera vikten av att miljö kvalitetsnormerna enligt EU:s ramdirektiv för vatten beaktas liksom begränsningsvärdena i förordningen (2001:554) om miljö kvalitetsnormer för fisk- och musselvatten.

Kontrollprogram — Luft (Villkor 13 i ansökan)

Spridningsberäkningarna visar att bidraget av kvävedioxidhalterna från de planerade byggnadsarbetena vid Skeppsbron tidvis kan bli relativt stort inom arbetsområdet. Partikelhalterna bedöms bli förhöjda till följd av risk för damning. Förhöjda föroreningshalter förekommer i första hand inom områden dit allmänheten inte har tillträde under tiden för ombyggnadsarbetena. Inom dessa områden gäller dessutom inte miljö kvalitetsnormerna. Utanför arbetsområdet är luftföroreningsbidragen lägre och bedöms inte menligt påverka möjligheten att innehålla miljö kvalitetsnormen för

kvävedioxid eller andra parametrar i de områden där risk för överskridande förekommer.

Länsstyrelsen anser att det kontrollprogram som bör tas fram i god tid före arbeten påbörjas även bör omfatta konkreta åtgärder för att minimera utsläpp till luft. Det kan innebära krav på att entreprenörerna använder maskiner med så bra utsläppsvärden som möjligt, att tomgångskörning ska undvikas och att drivmedel som uppfyller kriterier för miljömärkning ska väljas framför andra. Det kommer att ställas krav på att entreprenörerna genomför skyddsåtgärder för att minimera dammbildning och förebygga att damm sprids utanför arbetsområdet. Exempelvis kan det vara frågan om vattenbesprutning vid borrar, slipning, rivning etc. Andra skyddsåtgärder kan vara avskärmning, kemisk dammbindning och renhållning.

Allmänna planeringsynpunkter

Detaljplan för spårväg på Skeppbron är antagen och har vunnit laga kraft. Detaljplanen berörande bostäderna, Skeppsbron m.m. inom stadsdelen Inom Vallgraven, är antagen av byggnadsnämnden men ännu ej av kommunfullmäktige.

Övrigt

Vad gäller det av sökandena föreslagna villkor 7 bör utfyllnad endast få ske med rena massor.

Sökandena har åberopat uppgifter i fråga om naturlig grumling i Göta älv, se aktbil. 66 protokollsbilaga 4 s. 24. Enligt sökandena utgör den turbiditet som uppmätts inom ramen för kontrollprogrammet i samband med anläggning av ett påseglingsskydd i Eriksberg i Göteborg, ca 3,5 km nedströms Skeppsbron (mål nr M 3806-09 och M 827-12 vid Vänersborgs tingsrätt, mark- och miljödomstolen) naturlig grumling i Göta älv. De mätningar som skulle ha utförts vid Rosenlund hade tydligen inte fungerat och mätdata saknades helt. Länsstyrelsen anser, med hänvisning till underlag som myndigheten ingett till mark- och miljödomstolen, aktbil. 70-71, att sökandena har gett vilseledande information samt att de av sökandena åberopade

mätningarna inte kan utgöra grund för vad som är den naturliga bakgrundsturbiditeten i Göta älv.

Målet gäller både vattenverksamhet och miljöfarlig verksamhet. Eftersom det vid sådana förhållanden ofta uppstår problem med vilken myndighet som ska anses vara tillsynsmyndighet för de olika arbetena anser länsstyrelsen att denna ansvarsfördelning bör klargöras i domen.

Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommun (nämnden) har tillstyrkt att sökt tillstånd lämnas under förutsättning att nedanstående synpunkter beaktas.

Sammanfattningsvis anser och yrkar nämnden att nämndens lokala riktvärden för avloppsutsläpp från verksamhet till recipient/dagvattensystem inom Göteborg, febr 2008, ska tillämpas som villkor vid utsläpp av överskottsvatten/länsvatten. Vidare ska sökandena redovisa hur kontroll ska utföras för att uppfylla utsläppskraven för överskottsvatten/länsvatten. Nämnden anser vidare att muddringsarbeten bör begränsas i tid i enlighet med vad länsstyrelsen har yrkat samt att miljöskopa ska användas om muddring sker utanför spont eller siltgardin.

I tillståndsansökan har sökandena preciserat vilka begränsningsvärden de föreslår för utsläpp av överskottsvatten /länsvatten. Nämnden har tagit fram lokala riktvärden för avloppsvattenutsläpp från verksamhet till recipient/dagvattensystem inom Göteborg, febr 2008, vilka ingivits till mark- och miljödomstolen. Sökandena refererar till en tidigare dom i mål nr M 6677-11 som utgår från nämndens riktvärden om maxvärden. Nämnden anser att denna nivå är för hög. Sökandenas förslag till begränsningsvärden av utsläpp av överskottsvatten/länsvatten är ca fem ggr högre än nämndens lokala riktvärden. Bästa möjliga teknik ska eftersträvas för att nå minsta möjliga påverkan på Göta älv och berörda miljökvalitetsnormer.

I den dom i mål nr M 6677-11 som sökandena refererar till anförde nämnden att dess lokala riktvärden skulle tillämpas som utsläppskrav. I de lokala riktvärdena för utsläpp av avloppsvatten anges att en avvikelse från de utsläppsvärdena med ett

maxvärde på högst fem ggr utsläppsvärdet kan medges. Ett sådant maxvärde ska inte tillämpas generellt och en prövning ska ske för varje enskilt ämne. Nämnden åberopar mark- och miljödomstolens dom den 6 februari 2013 i mål nr M 1110-12 ang. Marieholmsförbindelsen. De utsläppsvärden som domstolen har bestämt där och som följer nämndens lokala riktvärden ligger på en rimlig nivå. Det är vidare viktigt att sökandena redovisar vilka åtgärder och kontroller som planeras utföras för att uppfylla utsläppskrav av överskottsvatten/länsvatten i projektet.

Göteborgs Hamn AB (GHAB) har tillstyrkt att tillstånd lämnas och i huvudsak anfört följande.

GHAB är positivt till att området förändras och blir mer tillgängligt för allmänheten. GHAB är även positivt till att det inom området planeras för en utveckling av sjöfarten på Göta älv.

Sjötrafiken kommer att bli intensiv runt omkring Skeppsbron med tanke på den verksamhet som planeras med en ny terminal för kollektivtrafiksjöfart och skärgårdsbåtar, turisthamn m.m. GHAB är därför mycket positivt till att projektet har gjort utförliga utredningar kopplat till sjöfarten. GHAB är även positivt till att projektet har prioriterat sjösäkerheten framför att bygga ut en småbåtshamn och en förlängning av Stenpiren. Om det på sikt ska byggas en småbåtshamn eller om Stenpiren ska förlängas måste det samrådas med Sjöfartsverket, Transportstyrelsen och GHAB (Hamnmyndigheten).

GHAB är även positivt till att projektet tagit till sig att GHAB med största sannolikhet inte kan ta emot förorenade muddermassor. GHAB har meddelat projektet följande.

Möjligheterna att ta hand om förorenade muddermassor är för närvarande mycket begränsade. Det pågår plan- och tillståndprocesser för hur GHAB ska kunna ta hand om förorenade muddermassor. Hur dessa processer fortlöper påverkar GHAB:s möjligheter att kunna ta hand om förorenade muddermassor från andra projekt än GHAB:s underhållsmuddring. Om plan- och tillståndprocesserna drar ut på tiden medför det att GHAB står utan möjlighet att överhuvudtaget kunna ta emot förorenade muddermassor även för GHAB:s underhållsmuddring, vilket vore förödande för bolaget och andra projekt som har behov att göra sig av med förorenade muddermassor. För närvarande ser det ut som om GHAB kommer att stå utan möjlighet att ta

emot förorenade muddermassor allt mellan ett halvår till fem år beroende på eventuella överklagande av detaljplaner och tillståndsbeslut. GHAB rekommenderar med tanke på ovanstående att alternativa sätt att ta hand om förorenade muddermassor för Skeppsbron utreds och eventuellt även föreslås som huvudalternativ. Har GHAB möjlighet att ta emot förorenade muddermassor så kommer bolaget göra vad det kan för att kunna hjälpa till. Därför är det viktigt att de som har behov av att göra sig av med förorenade muddermassor har kontinuerlig kontakt med GHAB, avdelning Infrastructure.

Om rena muddermassor ska tas hand om av GHAB ska berörda ta kontakt med GHAB, avdelning Infrastructure, i god tid innan eventuella entreprenadarbeten planeras in angående eventuella tippstillstånd och därmed om hur mycket rena muddermassor som behöver och kan tas hand om av GHAB.

GHAB anser att även GHAB (Hamnmyndigheten) ska läggas till som myndighet i villkor 10 och 11 rörande inrapportering av sjömätning samt samråd av åtgärder som berör sjösäkerheten.

GHAB stödjer villkor 12 och dess utformning om att trafikeringsregler för hamnanläggningarna Knutpunkten och Turistbåtshamnen ska tas fram i samråd med berörda sjöfartsmyndigheter.

Det är viktigt att Sjöfartsverket, Transportstyrelsen och GHAB (Hamnmyndigheten) är med i diskussionen om såväl tillfällig som permanent tilläggsplats för oljebunkerbåten till Rosenlundsverket.

Det är bra att en PM Kontrollprogram har tagits fram och att det där ingår att farledskontroll ska göras under anläggningsfasen. GHAB anser att farledskontroll även ska genomföras när påkörningsskydden anläggs och under driftfasen för att säkerställa att material från påseglingsskydd/uppgrundade områden alternativt annat material inte förflyttas ut i farleden och påverkar farledsdjupet. Farleden har muddrats och det är viktigt att tungmetaller inte på nytt sprids till farleden vid ansökta muddringsarbeten. Risker för olägenheter för boende i området till följd av rök från skorstenarna bör vidare beaktas vid placering av tilläggsplatsen för oljebunkerbåten.

Göteborg Energi AB har tillstyrkt ansökan och bl.a. anfört följande.

Göteborg Energi AB har viktiga intressen i området för Rosenlundsanläggningen. Från älven tas kylvatten intill Rosenlundsverket och används i dag framför allt till befintlig fjärrkylproduktion. Här är viktiga aspekter kylvattnets temperatur och innehåll av suspenderade ämnen, där en låg kylvattentemperatur krävs liksom låga halter av partiklar.

Vidare sker oljeleveranser till anläggningen via båt. Det är nödvändigt för verksamheten vid Rosenlundsverket att leveranserna kan fortgå obehindrat och i enlighet med gällande miljö- och säkerhetskrav, såsom hamnskydd och sjöfartsskydd.

Göteborg Energi AB har följande synpunkter på av sökandena inlämnade handlingar.

1. Syftet med det av sökandena föreslagna villkor 14 torde vara att säkerställa att kylvattenledningarna för Rosenlundsverket inte påverkas, d.v.s. flyttas, utrivs, övertäcks eller på annat sätt påverkas, innan godkännande för det finns dels enligt miljöbalken, dels från Göteborg Energi AB. Göteborg Energi AB vill dock poängtera att den utrivning eller flytt av ledningar som behöver göras för att bereda plats för Nocken utförs i Göteborg Energi AB:s regi och inte av sökandena i förevarande mål. Arbetet utförs enligt ovan först då tillstånd för ny ledningsdragning enligt miljöbalken meddelats. Därtill får inga arbeten utföras av Göteborgs kommun och Södra Älvstranden Utveckling AB som kan ha påverkan på fjärrkylledningarna och fjärrkylleveransen innan Göteborg Energi AB först har gett sitt godkännande. Ett villkor om att de befintliga ledningarna inte får flyttas, rivas, övertäckas eller på annat sätt påverkas innan de nya ledningarna finns på plats bör föreskrivas.

Göteborg Energi AB och tillståndssökandena arbetar för närvarande gemensamt med en lösning i fråga om ledningarna, dvs. att ledningarna planeras att rivas ut och flyttas till nytt läge. Eftersom dessa åtgärder måste tillståndsprövas och föregås av ett samrådsförfarande finns ej en tidsmässig möjlighet att kunna inge en tillståndsansökan till mark- och miljödomstolen avseende ledningsflytten in-

nan förevarande mål avgörs. Göteborg Energi AB har därför inte något att erinra mot att tillståndsansökan i förevarande mål prövas i tiden före ledningsflytten och ansökan därom, förutsatt att mark- och miljödomstolen i dom i detta mål fastställer den ovan nämnda villkorspunkten 14 med beaktande av Göteborg Energi AB:s kommentarer angående denna.

2. Angående det av sökandena föreslagna villkor 4 ska framhållas att Göteborg Energi AB, till skillnad från vad som anges i ansökningshandlingarna, redan i dag har problem med den partikelhalt som finns i älven. För att vid muddring ha möjlighet att kontrollera partikelhalten vid kylvattenintaget bör muddringsarbetet planeras på ett sådant sätt att det finns utrymme för åtgärder. Exempel på sådan planering och sådana åtgärder är att arbetet bör förläggas under tidpunkten november-mars när fjärrkylproduktionen har lågsäsong och är som minst känslig för avbrott, att möjligheten att bygga tillfälliga avledande barriärer kring kylvattenintaget bör undersökas och att muddringsarbetet bör ha en väl tilltagen tidplan som tillåter återkommande avbrott eller en lägre intensitet i arbetet. Det är av särskild betydelse att muddringsarbete som enligt de partikelsimuleringar som utförts har störst påverkan på kylvattenintaget, dvs. muddring för Turistbåtshamnen och första delen av muddringsarbete för garaget, planeras noga enligt ovan och helst förläggs under perioden november-mars.

Det bör villkorregleras vad som ska göras om partikelhalterna blir för höga. Halten partiklar vid kylvattenintaget bör mätas kontinuerligt under den tid muddring pågår. Om för höga halter uppstår bör arbetet tillfälligt avbrytas och åtgärder vidtas enligt ovan för att reducera mängden partiklar som når kylvattenintaget. Partiklar i kylmaskinerna kan ge stora materiella skador och få stor påverkan på leveranssäkerheten.

3. Sökandena bör åläggas att i samråd med Göteborg Energi AB svara för att ordna och bekosta de provisoriska anordningar som behövs för att säkerställa att de oljeleveranser som sker via båt kan fortgå under bygget av Nocken och till dess att den permanenta kajen för oljelossning är klar så att funktionen i Rosenlundsver-

ket kan upprätthållas. Avstämning av planerad lösning ska på ett tidigt stadium ske med Göteborg Energi AB, Miljöförvaltningen och eventuella andra intressenter. Några avtal som reglerar användningen av befintlig kaj finns inte utan användningen sker av hävd.

4. Avstämning kring slutlig, funktionell utformning av permanent tilläggsplats för oljebåten ska ske med Göteborg Energi AB.
5. Om Göteborgs kommun och Södra Älvstranden Utveckling AB vill nyttja kajen på Nocken för andra anlöp än de som Göteborg Energi AB har behov av, får dessa anlöp inte hindra Göteborg Energi AB:s verksamhet. Göteborg Energi AB behöver ha prioriterat tillträde till kajen.
6. Innan byggstart bör Göteborgs kommun och Södra Älvstranden Utveckling AB genomföra erforderliga undersökningar och hållfasthetsberäkningar för utvärdering av risker för sättningar i marken under och runt Rosenlundsverket. Om riskerna visar sig vara sådan att skador inte kan uteslutas, ska sökandena också åläggas att vidta erforderliga stabiliseringsåtgärder så att risken för skada minimeras. Under byggtiden ska kontinuerliga mätningar och uppföljning av sättningar ske.

Göteborg Energi AB har vidare till domstolen ingett servitutsavtal och överenskommelse daterade den 10 maj 2007 mellan Göteborg Energi AB och Göteborgs kommun.

Kommanditbolaget Biet (ägare till fastigheten Göteborg Inom Y2), genom L P, har yrkat att Göteborgs ska åläggas att i samband med om-byggnaden av kajerna säkerställa att dessa kan stå emot högvatten samt att tiden för oförutsedd skada sätts till tio år. Kommanditbolaget Biet har bl.a. angett följande. Det s.k. Merkurhuset har haft problem med översvämningar. Byggnaden har hittills satt sig ca 1,8 meter. Läget har stabiliserats med byggnaden sätter sig fortfarande ca 0,5 cm per år. Pålning och spontning avses utföras, vilket riskerar att ytterligare

påverka byggnaden. Det kan ta tid att konstatera vad som orsakat eventuella sättningar. Tiden för oförutsedda skador bör därför sättas till tio år. Det skulle få katastrofala följder om älvvatten breder ut sig över gatorna i området. Kommunen ska vara ansvarig för att det vidtas förebyggande åtgärder mot översvämningar.

BEMÖTANDE AV INKOMNA SYNPUNKTER OCH YTTRAN DEN

Sökandena har till bemötande av inkomna synpunkter och yttranden anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har tillstyrkt bifall till tillståndsansökan under förutsättning att vissa yrkanden beaktas. Länsstyrelsen har bl. a. framfört synpunkter på grumlande arbeten i vatten, hanteringen av överskottsvatten från arbetsområdet samt lämnat förslag till justerade tillståndsvillkor.

Det "allmänna villkoret"

Vad länsstyrelsen anfört under punkten 1. får i princip anses följa redan av det s.k. "allmänna villkoret", varvid hänvisas till av sökandena föreslagna villkor 1.

Grumlande arbeten i vatten och fiskesakkunnig

Med hänsyn till projektets omfattning samt angelägenhet i tid måste anläggningsarbetena kunna bedrivas kontinuerligt utan avbrott. Vattenverksamheten måste dessutom samordnas med ett flertal arbeten på land. Vidare bedömer sökandena att påverkan på fisken av anläggningsarbetena bör bli försumbar, varvid hänvisas till tidigare ingiven PM Fiskvandring (bilaga 3:7 till Komplettering 2). Den grumling som tillkommer i Göta älv till följd av anläggningsarbetena - utöver den "naturliga" grumlingen i älven - bedöms bli begränsad och berör endast en liten del av älvens bredd. Om mot förmodan fisken skulle störas av grumlingen har den möjlighet att väja för grumlingen och gå vid sidan om grumlingsplymen. Påverkan på fiskeintresset av sökt vattenverksamhet bedöms således bli mycket liten. Uppföljning av påverkan på fisken föreslås också ske i enlighet med avsnitt 2.8 i PM Kontrollprogram (bilaga 3:3 till Komplettering 2 till tillståndsansökan).

Mot bakgrund av det ovan nämnda kan sökandena således inte medge en begränsning av tiden för grumlande arbeten i vatten samt är det inte heller sakligt motiverat att förordna om fiskesakkunnig i förevarande fall.

Beträffande det material och de uppgifter som länsstyrelsen ingett till domstolen angående naturlig grumling i Göta älv, aktbil. 70-71, anser sökandena sammanfattningsvis att det som länsstyrelsen ingett endast stärker vad sökandena framförde vid huvudförhandlingen, dvs. att det sker en betydande variation i naturlig grumling i Göta älv.

Överskotts- och länsvatten

I denna del hänvisas till vad som nedan anförts i denna del beträffande yttrandet från Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommun.

Kontrollprogram

Sökandena är beredda att godta att kontrollprogrammet för vattenverksamheten ska vara godkänt av tillsynsmyndigheten innan de tillståndspliktiga arbetena påbörjas. Kontrollprogrammet förutsätts bli utarbetat i samråd med tillsynsmyndigheten. Med hänsyn till projektets angelägenhet anhåller sökandena dock om att tillsynsmyndigheten/-erna därefter skyndsamt handlägger frågan om godkännande av kontrollprogrammet så snart myndigheterna fått ta del av programmet.

Överskottsmassor

Sökandena gör gällande att de uppfyller de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken även vad gäller omhändertagandet av överskottsmassor vid arbetenas utförande. Sökandenas avsikt är att i möjligaste mån återanvända massor inom området, varvid särskilt hänvisas till det föreslagna tillståndsvillkoret 7.

När det gäller förorenade massor finns i nuläget ingen garanti för att dessa massor kan deponeras i närområdet, varvid hänvisas till vad GHAB har anfört i sitt yttrande den 7 november 2012 (aktbilaga 55). I den delen råder inte sökandena över möjligheten till kvittblivning av massor.

Utbyggnaden av "Nocken"

När det gäller utbyggnaden av den s.k. "Nocken" vill sökandena förtydliga att endast spontning och sandutfyllnad kommer att ske med öppen spont, vilka åtgärder medför en försumbar grumling inom ett begränsat vattenområde. Utfyllnad med fyllnadsmassor sker inom tät spont.

Buller

Som framgår av det av sökandena slutligen föreslagna villkor 8 godtar sökandena den komplettering som länsstyrelsen föreslagit av detta villkor. Arbeten med bullrande maskiner kommer endast att utföras dagtid måndag-fredag.

Alternativa utföranden

För samtliga alternativ till utformning av vattenanläggningarna har sjöfartsaspekterna beaktats och de alternativ som av sjöfartsmyndigheterna bedömts som mindre lämpliga, har frånfallits. I denna del hänvisas också till vad GHAB har anfört.

Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommun

Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommun (nedan nämnden) har haft synpunkter på bl. a. utsläppshalterna avseende överskottsvatten/länsvatten. Inledningsvis vill sökandena framhålla att det är viktigt att beakta att en stor del av det vatten som hanteras inom anläggningsområdet kommer att vara ett redan i dag befintligt älvvatten, som i princip endast återförs/pumpas tillbaka till Göta älv. En viss grumling kan ske av vattnet i de bassänger som bildas genom inspontning. Bassängerna fungerar samtidigt, genom sin storlek, som effektiva sedimentationsbassänger och kontroll kommer att ske innan utsläpp till Göta älv. Länsvatten som härrör från arbeten på land tillhör formellt inte målet. Detta vatten kan dock vid behov ledas till dessa bassänger för avslamning, förutsatt att dessa bassänger inte redan är utfyllda när arbetena på land utförs. Kontrollen sker enligt vad som anges ovan.

När det gäller föreslagna begränsningsvärden för detta länsvatten vidhåller sökandena sitt villkorsförslag i villkor 6. Härvidlag ska beaktas att det avser begräns-

ningsvärden och inte endast riktvärden, vilka nämnden hänvisar till. Detta innebär att det bör finnas en beaktansvärd marginal mellan de halter som utgör riktvärden respektive föreslås bli begränsningsvärden.

Sökandena anser vidare att fastställda begränsningsvärden för vattenverksamheterna i Gamlestaden (villkorspunkt 4d i mål nr M 6777-11) i högsta grad är relevanta. Nämnda domstolsavgörande är aktuellt i tiden samt berörde dessutom en ur miljösynpunkt betydligt känsligare recipient - Säveån - än den i förevarande mål - Göta älv. Påverkan på Göta älv av aktuellt länsvatten bör vara ytterst liten. Vid stor nederbörd och liknande tillfällen tillförs Göta älv betydligt större mängder överskottsvatten från andra "naturliga" och icke naturliga föroreningskällor. Beträffande den av nämnden åberopade domen avseende Marieholmsförbindelsen utförs arbetena för nämnda förbindelse delvis i Säveån, som inte går att jämföra med Göta älv. Partikelhalterna i älven ligger högre än vid muddringsplatsen och Nocken utgör en stor sedimentationsdamm. Den grumling som uppstår är lokal och några kumulativa effekter uppstår inte.

När det gäller kontrollen hänvisas till vad sökandena uppgett under avsnitt 2.3 i PM Kontrollprogram (bilaga 3:3 till Komplettering 2). Vidare föreslås i målet att det slutliga kontrollprogrammet upprättas i samråd med tillsynsmyndigheten.

GHAB

Sökandena konstaterar inledningsvis att GHAB inte har något att erinra emot sökt tillstånd, ej heller ur sjösäkerhetssynpunkt.

Sökandena godtar, vilket framgår av de slutligen föreslagna villkoren, att samråd även sker med Hamnmyndigheten i de sjösäkerhetsfrågor som framgår av villkor 10 och 11.

Frågan om tilläggsplats för den oljebunkerbåt, som vid några tillfällen per år förser Rosenlundsverket med olja, avses att regleras direkt med berörd part, dvs Göteborg

Energi AB. Samråd har även skett i frågan med sjöfartsmyndigheterna den 5 december 2012.

Såvitt avser farledskontroll har sökandena föreslagit att kontroll av anläggningsarbetena och dessas påverkan på farleden ska ske i anläggningsskedet. Vidare kommer motsvarande kontroll att ske efter arbetenas slutförande i samband med garantibesiktning av arbetena. Det saknas skäl att därefter utföra ytterligare kontroller då utfyllnaderna i vatten ligger förhållandevis långt från farleden och botten under utfyllnaden dessutom är förstärkt med pålar.

Göteborg Energi AB

Frågan om tilläggsplats för den oljebunkerbåt, som vid några tillfällen per år förser Rosenlundsverket med olja, avses att regleras direkt mellan sökandena och Göteborg Energi AB. Samråd har även skett i frågan med sjöfartsmyndigheterna den 5 december 2012.

När det gäller partikelspridningen i aktuellt vattenområde vill sökandena anföra följande. Viss del av anläggningsarbetena kan möjligen förläggas till vinterhalvåret men med hänsyn till projektets omfattning och samordningen med andra arbeten på land, kan sökandena inte förbinda sig till viss arbetsordning. Beräknade, förhöjda partikelhalter till följd av anläggningsarbetena är förhållandevis små i förhållande till de redan i dag befintliga bakgrundshalterna i Göta älv. Partikelhaltsmätning pågår redan i området, vilka mätningar kan utgöra referens för en utvärdering av effekterna av anläggningsarbetena. Vid behov kan det även finnas möjligheter att skydda vattenintaget till Rosenlundsverket, exempelvis genom inklädning av intaget med siltgardin eller liknande.

Såvitt gäller kontrollen av sättningar i området, däribland Rosenlundsverket, kommer detta att ske inom ramen för det kontrollprogram som ska upprättas, varvid hänvisas till avsnitt 2.6 och 2.7 i PM Kontrollprogram (bilaga 3:3 till Komplettering 2).

Kommanditbolaget Biet

Sökandena bestrider Kommanditbolaget Biets yrkande. Fastighetsägarna är själva ansvariga för att säkra sina hus mot översvämningar. Kommunen är inte ansvarig för att översvämningsskyddande åtgärder vidtas. Det nya kajstråket kommer att höjdanpassas till det krav på höjdsättning av byggnader som beslutats av Göteborgs stad. Blivande mark på kajstråkets bakkant läggs på ca +12,7 m. Cykelbanan på +12,8 m utgör ett visst översvämningsskydd. Beträffande risken för sättningar på byggnader kommer detta att kontrolleras och följas upp. För det fall att skador uppstår kommer de att ersättas. En tid om fem år för oförutsedda skador är tillräcklig. De nya kajerna kommer att ligga på en högre nivå än i dag.

DOMSKÄL

Under målets handläggning genomförde mark- och miljödomstolen den 20 juni 2012 undersökning enligt 3 kap. 4 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar. I samband med undersökningen besågs bl.a. området mellan Stenpiren och Rosenlundskanalen. Huvudförhandlingen hölls den 7 februari 2013.

Rådighet

Sökandena har genom äganderätt till berörda fastigheter erforderlig vattenrättslig rådighet.

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen finner att miljökonsekvensbeskrivningen och övrigt underlag i målet innehåller tillräcklig redovisning för att domstolen ska kunna pröva ansökan. Miljökonsekvensbeskrivningen får därmed anses uppfylla kraven enligt 6 kap. miljöbalken.

Lagligförklaring

I fråga om lagligförklaring, enligt 17 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken, av de befintliga anläggningarna gäller enligt 18 § nämnda lag att de anläggningsdelar som är utförda före miljöbalkens tillkomst ska bedömas enligt de bestämmelser som var aktuella vid anläggningarnas tillkomst. Av ansökan framgår att

den befintliga Stenpiren och befintliga kajer med därtill hörande anläggningar är uppförda och ändrade under perioden 1850-talet till 1970-talet. De ska därmed företrädesvis bedömas enligt den äldre vattenlagen (1918:523). Mark- och miljödomstolen finner inte något hinder möta mot tillåtligheten enligt bestämmelserna i den äldre vattenlagen eller enligt äldre bestämmelser. Yrkandet om lagligförklaring ska därmed bifallas.

Tillåtlighetsprövning

Inledningsvis kan konstateras att ingen remissmyndighet eller någon enskild har avstyrkt att tillstånd meddelas.

Parallellt med ansökan enligt miljöbalken pågår ett arbete med nya detaljplaner för området. En av dessa detaljplaner - Detaljplan för spårväg, Skeppsbron – har vunnit laga kraft den 21 juni 2012. För viss del av berört landområde i övrigt gäller äldre detaljplaner. Mark- och miljödomstolen bedömer att de planerade anläggningarna inte står i strid mot eller motverkar syftet med nuvarande detaljplaner eller föreslagna detaljplan. Hinder mot tillstånd till de ansökta åtgärderna föreligger därmed inte enligt 2 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken. I sammanhanget kan tilläggas att de ansökta åtgärderna har stöd i gällande översiktsplan.

De föreslagna åtgärderna kommer att påverka befintliga anläggningar för att leda in vatten till och släppa ut vatten från Rosenlundsverket. Dessa anläggningar är tillståndsgivna i en lagakraftvunnen dom, där Göteborg Energi AB var sökande. Domstolens bedömning i detta avseende redovisas närmare nedan under rubriken Påverkan på tidigare tillståndsgivna verksamheter och andra intressen.

De ansökta verksamheterna kommer vidare bl.a. att medföra påverkan på bottenförhållandena, sedimentspridning och generera överblivna muddermassor. Verksamheterna kommer även bl.a. att förorsaka störningar till följd av pålning, spontslagning och övriga bullrande arbeten samt emissioner från arbetsfartyg m.m. Enligt domstolens bedömning överskuggar frågorna om sedimentspridning och bullrande

arbeten de övriga påverkansfrågorna och är de frågor som kan antas ha den omfattningen att de, sedda för sig, får väsentlig betydelse för tillåtlighetsfrågan.

Sökandena har föreslagit att huvuddelen av muddringsarbetena ska ske inom områden som skärmas av med spont kompletterat med siltgardiner så att sedimentspridning motverkas. Den muddring som kommer att ske utanför de av spont avgränsade områden är av begränsad omfattning. Sökandena har vidare redovisat utredningar och undersökningar som visar att påverkan av sedimentspridningen – med angivna försiktighetsmått - blir begränsad och väsentligen övergående särskilt med beaktande av att Göta älv har en naturlig sedimenttransport som är påtaglig. Mark- och miljödomstolen instämmer i sökandenas uppfattning att den av verksamheten genererade grumlingen inte kan antas medföra någon sådan påverkan att detta gör att verksamheten är otillåten.

Med iakttagande av de försiktighetsmått vid utförandet av arbetena som sökandena har åtagit sig samt de villkor som sökandena har att följa, bedömer mark- och miljödomstolen, att sedimentspridningen och den övriga miljöpåverkan som verksamheten genererar övervägs av de ansökta åtgärdernas uppenbara positiva påverkan för stadsutvecklingen och för kollektivtrafiken i Göteborg. Ansökt verksamhet får därför anses uppfylla den samhällsekonomiska tillåtlighetsregeln i 11 kap. 6 § miljöbalken. Hinder mot verksamheten möter inte heller på grund av de allmänna hänsynsreglerna eller övriga tillåtlighetsbestämmelser i miljöbalken. Tillstånd ska därför lämnas.

Påverkan på tidigare tillståndsgivna verksamheter och andra intressen

Av ansökan framgår att de planerade arbetena kommer att påverka de tidigare tillståndsgivna in- och utloppsvattenledningarna för kraftvärmeverket vid Rosenlund (dåvarande Miljödomstolens vid Vänersborgs tingsrätt deldom den 10 maj 2007 i mål nr M 632-05).

Mark- och miljödomstolen finner att eftersom fråga är om tidigare tillståndsgivna ledningar ska tillståndshavaren Göteborg Energi AB hållas skadelös vid genomfö-

randet av nu ansökta åtgärder samt är det sökandena som är ansvariga för att så sker. Mot bakgrund av vad parterna anfört i denna del får anses lämpligt att tillståndet i de delar det berör in- och utloppsledningarna för Rosenlundsverket får tas i anspråk först när nämnda ledningar har fått nytt läge samt bör detta regleras enligt vad som framgår av domslutet, villkor 4. a). Såväl sökandena som Göteborg Energi AB har informerat om att arbete pågår för att finna nytt läge för ledningarna samt för att få detta läge tillståndsprövat.

Göteborg Energi AB har redovisat att bolaget under lång tid har haft tillgång till tilläggsplats och anordningar till att lossa olja från tankbåt på pir ”Nocken”. Sökandena har redovisat att de har för avsikt att ordna så att lossning av olja kan ske på sätt som skett tidigare. Göteborg Energi AB:s legitima anspråk på att anordningar ska finnas för att lossa olja bör regleras i villkor.

Sökandena har vidare uppgett att de planerade arbetena kommer att påverka va- ledningar som tillhör Göteborg Vatten AB och Trafikverket samt att sökandena har för avsikt att i samråd med ledningsägarna utföra flytt eller ändring av dessa ledningar. Att så sker bör föreskrivas som villkor.

Sökandena har bl.a. vid huvudförhandlingen även redovisat att genom att utföra påseglingsskydd i form av stenfyllning i Göta älv kommer slänten mot fartygsrännan att få försämrad säkerhet. Som skydd för den allmänna sjöfartsleden bör villkor föreskrivas att stabiliteten mot den allmänna farleden säkerställs för undervattensslänten.

Skadeförebyggande åtgärder

De skadeförebyggande åtgärder sökandena har åtagit sig i målet, omfattas i den mån de inte reglerats särskilt, av det allmänna villkoret och är därmed bindande för sökandena precis som alla övriga åtaganden sökandena har gjort i målet.

Arbeten i vatten

Länsstyrelsen och miljö- och klimatnämnden anser att grumlande arbeten som inte sker bakom avskärmning av spont, siltgardin eller motsvarande ska undvaras under perioden 15 april till 15 november som försiktighetsåtgärd för att minska påverkan på Göta älv som bl.a. laxvatten.

Sökandena har redovisat att påverkan på älvvattnet på grund av muddringsarbetena är små. Detta i kombination med att dessa arbeten är begränsade i omfattning samt mot bakgrund av att projektet är angeläget anser mark- och miljödomstolen att yrkandet om att begränsa arbetet under året är allt för ingripande för sökandena. Yrkandet kan därmed inte vinna bifall. Att sedimentspridning i möjligaste mån motverkas är samtidigt angeläget. Mark- och miljödomstolen finner det därför motiverat och rimligt att det i särskilt villkor föreskrivs att grumlande arbeten ska planeras och utföras så att grumling begränsas. Tillsynsmyndigheten bör vidare ges möjlighet att föreskriva ytterligare villkor för dels utformningen av avskärmningen vid muddring för parkeringsanläggningen och vid grumlande arbeten i samband med utbyggnaden av Nocken, dels hanteringen av förorenade massor som kan bli utsatta för propellererosion.

Mark- och miljödomstolen finner inte att det för bedömning av målet behöver förordnas en särskild sakkunnig enligt 22 kap. 12 § miljöbalken. Enligt domstolen ger utredningen stöd för att de planerade muddringsarbetena, med de försiktighetsmått som sökandena åtagit sig och de villkor sökandena har att följa, kommer att medföra en begränsad påverkan på förhållandena i Göta älv. Inte heller övriga åtgärder i projektet kan antas innebära skadlig påverkan av betydelse i nämnda avseende. Härav följer således att påverkan på fiskeintresset torde bli så begränsad att det saknas skäl förordna fiskesakkunnig enligt nämnda lagrum. Mot bakgrund av att det under en längre tid kommer att genomföras ett flertal större projekt som kommer att påverka Göta älv instämmer domstolen i och för sig i det länsstyrelsen har angett om att det finns skäl att följa upp projektens samlade påverkan på vattendraget. Enligt domstolens mening saknas dock stöd i miljöbalken för att inom ramen för förevarande mål ålägga sökandena att svara för sådan uppföljning, vilken berör verk-

samheter som sökandena inte ansvarar för. Länsstyrelsens yrkande om förordnande av fiskesakkunnig ska därför avslås.

Hantering av muddermassor

Som framgår av det som anförts ovan under rubriken Tillåtlighetsprövning finner domstolen att det som sökandena redovisat i fråga om omhändertagande av överblivna massor är förenligt med de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Det bör emellertid i villkor regleras att muddringsarbeten inte får påbörjas innan det föreligger gällande tillstånd till deponering eller dispens till dumpning för kvittblivning av muddermassor.

Utsläpp av överskottsvatten

Miljö- och klimatnämnden och länsstyrelsen har yrkat att utsläpp av länsvatten från schakt (hantering av överskottsvatten från arbetsområdet) ska regleras i villkor i enlighet med av miljö- och klimatnämnden ingivna riktlinjer och riktvärden för avloppsvattenutsläpp från verksamhet till recipienter/dagvattensystem inom Göteborg från februari 2008. Sökandena har motsatt sig yrkandet med hänvisning till att de av sökandena föreslagna utsläppsvillkoren har fastställts i tidigare domstolsavgörande och att påverkan på Göta älv av aktuellt länsvatten kommer att vara ytterst liten.

Enligt 2 kap. miljöbalken är det verksamhetsutövarens skyldighet att vidta de mått och steg som krävs för att ingen olägenhet ska uppstå för människors hälsa och miljö, dock med den förutsättningen att det inte kan anses orimligt att uppfylla dessa krav. Det förhållandet att utsläpp sker till Göta älv, en recipient med stor vattenomsättning och naturlig materialtransport, fråntar inte en verksamhetsutövare skyldigheten att uppfylla miljöbalkens krav i nämnda avseende. De av miljö- och klimatnämnden och länsstyrelsen åberopade lokala riktvärdena för avloppsvattenutsläpp har föreskrivits som villkor eller godtagits av verksamhetsutövare i ett flertal projekt i Göta älvs vattenområde. Med hänsyn härtill och då annat inte talar däremot finner mark- och miljödomstolen att villkor för hanteringen av överskottsvatten i enlighet med vad miljö- och klimatnämnden och länsstyrelsen har yrkat inte kan anses orimligt i förhållande till den avvägning som miljöbalken förutsätter. Ef-

tersom Mark- och miljööverdomstolen i praxis har slagit fast att begreppet riktvärde bör utmönstras ska emellertid de av miljö-och klimatinämnden och länsstyrelsen föreslagna riktvärdena gälla som begränsningsvärden för utsläpp av överskottsvatten. Tillsynsmyndigheten bör dock ges möjlighet att fastställa andra begränsningsvärden än de i domslutet angivna samt fastställa utsläppsvillkor för andra ämnen än de som där anges.

Beträffande utsläpp av överskottsvatten bör i villkor även föreskrivas om provtagning och rening av sådant vatten i enlighet med vad som framgår av domslutet, villkor 4. g) andra stycket.

Buller

Som begränsning av buller har sökandena föreslagit att Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggplatser (NFS 2004:15) ska tillämpas i möjligaste mån som inomhusvärden. Sökandena har vidare föreslagit ett förfarande för hur överskridande av begränsningsvärdena ska hanteras. Mark- och miljödomstolen anser att det av sökandena föreslagna villkoret är allt för allmänt hållet för att det ska gå att kontrollera.

Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att det genom arbetsberedning av de bullrande arbetena bör vara möjligt för sökandena att innehålla det som anges i råden. För att undvika att sökandena blir skyldiga att vidta åtgärder för att begränsa bullret vilka blir ekonomiskt och praktiskt orimliga, bör dock tillsynsmyndigheten ges möjlighet att i undantagsfall besluta om ändrade bullernivåer.

Skäl föreligger att föreskriva att särskilt bullrande arbete enbart får utföras dagtid under vardagar. I övrigt bör beräkningar, kontroller, försiktighetsmått m.m. med avseende på bullerstörningar föreskrivas i enlighet med vad som framgår av domslutet, villkor 4. i).

Kontrollprogram m.m.

Eftersom projektet är omfattande, komplext och kommer att pågå under en längre tid får flera av villkoren i detta tillstånd ses som ramvillkor, vilka kan justeras under arbetets gång. Konsekvensen av den omfattande delegering som villkoren i tillståndet till vattenverksamheten således ger tillsynsmyndigheten inom ramen för kontrollprogrammet - att anpassa kontroll och skadeförebyggande åtgärder för att minimera störningar från förorenings spridning, utsläpp till vatten och luft, buller m.m. i närområdet - är att det blir en tillsynsmyndighet - länsstyrelsen - som får det samlade ansvaret för tillsynen över all väsentlig påverkan på grund av hela projektet. Enligt mark- och miljödomstolens mening är det en fördel att tillsynen samordnas på så sätt, även om det givetvis är angeläget att kommunens miljönämnd även fortsättningsvis deltar i samarbetet kring projektet. (Jfr. Mark- och miljööverdomstolens dom den 25 februari 2010 i mål nr M 3980-09).

Verkställighetsförordnande

Mark- och miljödomstolen finner mot bakgrund av de skäl som sökandena har angett att verkställighetsförordnande bör medges för de ansökta åtgärderna. Som villkor härför ska dock föreskrivas att Södra Älvstranden Utveckling AB ska ställa säkerhet på sätt framgår av domslutet, se NJA 1958 s. 492.

Arbetstid och tid för anmälan av oförutsedd skada

Mark- och miljödomstolen finner, även med beaktande av vad Kommanditbolaget Biet har angett i fråga om tid för anmälan om oförutsedd skada, skäl att förordna om arbetstid och tid för anmälan av oförutsedda skador i enlighet med vad sökandena har yrkat.

Rättegångskostnader m.m.

Sökandena har medgett framställt yrkande från länsstyrelsen om ersättning för rättegångskostnader. Ersättning ska därmed utgå med yrkat och medgivet belopp.

Skäl saknas att sätta ner eller efterskänka den i målet tidigare fastställda prövningsavgiften. Avgiften är betald.

Övrigt

Göteborg Energi AB hyser oro för muddringsarbetenas påverkan på partikelhalten i älvvattnet, vilken i sin tur kan innebära negativ påverkan på Rosenlundsverkets kylvattenintag och på fjärrkylproduktionen vid verket. Sökandena har i beräkningar, vilka domstolen inte finner anledning ifrågasätta, redovisat att muddringsarbetenas påverkan på partikelhalterna förväntas bli begränsad i jämförelse med bakgrundshalterna i Göta älv. Sökandena har vidare angett att åtgärder kan vidtas för att skydda vattenintaget om partikelhalten i älvvattnet blir för hög. Domstolen anser vid angivna förhållanden att det saknas skäl att styra arbetstiden på sätt som Göteborg Energi AB har efterfrågat. Partikelhalten i älvvatten får följas upp och kontrolleras inom ramen för kontrollprogrammet och eventuella skyddsåtgärder får bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten och Göteborg Energi AB.

Såväl Göteborg Energi AB som Kommanditbolaget Biet har som ägare till Rosenlundsverket respektive Merkurhuset vidare påtalat risken att byggnader och anläggningar kan påverkas och skadas i samband med den på- och spontslagning som kommer att ske. Även domstolen anser att risken för sådan påverkan är påtaglig. Inom ramen för kontrollprogrammet ska uppföljning ske på sätt att sättningar och rörelser i byggnader och anläggningar kan följas under arbetstiden och under tiden för anmälan om oförutsedd skada. Den påverkan som kan ske är starkt knuten till aktuell arbetstid och tiden strax därefter varför det, vilket framgår ovan, saknas skäl att förlänga tiden för oförutsedd skada såsom Kommanditbolaget Biet har yrkat. Inte heller det som i övrigt har anförts av företrädare för allmänna intressen och av enskilda sakägare genom yttranden och vid huvudförhandlingen anser mark- och miljödomstolen föranleder behov av ytterligare krav eller villkor än vad som framgår av domslutet.

Någon särskild motivering av övriga i domslutet ställda villkor kan inte anses nödvändig. Beslutade villkor, utöver de ovan motiverade, överensstämmer i allt väsentligt med vad sökandena föreslagit eller åtagit sig.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 425)

Överklagande senast den 25 april 2013.

Bodil Svensson

Roger Ödmark

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Bodil Svensson, ordförande, och tekniska rådet Roger Ödmark samt de särskilda ledamöterna Thorsten Blomqvist och Lars Heineson.